

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΟΠΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΠΑΤΗΣ.
<<ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ MADOFF>>

του

ΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Ζαπράνης Αχιλλέας

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Αύγουστος 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα οικονομικά και λογιστικά σκάνδαλα που συνέβησαν κυρίως στην ΗΠΑ συγκλόνισαν ολόκληρο τον κόσμο και έφεραν στο προσκήνιο το θέμα της λογιστικής απάτης και τους τρόπους αντιμετώπισης της. Εξαιτίας των πολυάριθμων αυτών σκανδάλων η ανάγκη για την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών για την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική, ο ρόλος της Ελεγκτικής αποκτά σημαντικό χαρακτήρα τόσο για τον ιδιωτικό όσο και για τον δημόσιο τομέα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Το επάγγελμα της Ελεγκτικής συνίσταται στον έλεγχο των προς δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης, για την εξακρίβωση της αξιοπιστίας, της αντικειμενικότητας και της εγκυρότητας τους. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών αλλά και των υπόλοιπων ενδιαφερόμενων για την επιβίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη μιας επιχείρησης. Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε οκτώ μέρη. Αρχικά παρουσιάζεται στον αναγνώστη μια σύντομη εισαγωγή σχετικά με το θέμα και τον σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια επισκόπηση βιβλιογραφίας. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιες γενικές και εισαγωγικές έννοιες που αφορούν τον θεσμό της Ελεγκτικής. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά στις ανεξάρτητες εποπτικές αρχές του ελεγκτικού έργου τόσο της Ελλάδος όσο και της Αμερικής, στον ρόλο και στις αρμοδιότητες τους. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μία λεπτομερειακή ανάλυση της έννοιας της απάτης στις κατηγορίες που διαχωρίζεται και στους παράγοντες που ευνοούν την δημιουργία της. Στο έκτο κεφάλαιο δίνεται ο γενικός ορισμός των Ponzi scheme τα συστατικά τους και ο τρόπος λειτουργίας τους, επίσης γίνεται αναφορά σε γνωστές περιπτώσεις Ponzi Scheme όπως το μεγάλο σκάνδαλο του Bernard Madoff το οποίο αναλύεται εκτενώς στο έβδομο κεφάλαιο. Στο τελευταίο κομμάτι της εργασίας διατυπώνονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την συγκεκριμένη έρευνα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη(Abtract).....	2
Περιεχόμενα.....	3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ-ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

1.1 Γενικές Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	8
1.2 Σκοπός Της Παρούσας Ανάλυσης.....	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εισαγωγικά.....	11
2.2 Ο Ρόλος Και Η Ανεξαρτησία Των Εποπτικών Αρχών.....	11
2.3 Προσεγγίσεις Του Όρου Απάτη.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

3.1 Γενικά.....	19
3.2 Ορισμοί.....	20
3.3 Αντικείμενο Της Ελεγκτικής.....	22
3.4 Υποκείμενα Της Ελεγκτικής.....	23
3.4.1 Εσωτερικοί Ελεγκτές.....	23
3.4.2 Εξωτερικοί Ελεγκτές.....	24
3.4.3 Κυβερνητικοί Ελεγκτές.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

4.1 Εποπτικές Αρχές Στην Ελλάδα.....	26
4.1.1 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.....	26
4.1.2 Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης Και Ελέγχων.....	28
4.1.2.1 Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης.....	31
4.1.2.2 Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου.....	31
4.2 Εποπτικές Αρχές Στην Αμερική.....	33

4.2.1 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ΗΠΑ (S.E.C.).....	33
4.2.2 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Λογιστών Α.Ι.Ο.Λ.....	34
4.2.3 Διεθνής Ομοσπονδία λογιστών Δ.Ο.Λ	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΑΠΑΤΗ (FRAUD)

5.1 Εισαγωγή	36
5.2 Είδη Απάτης.....	37
5.3 Απάτη Ή Λάθος;.....	38
5.4 Λογιστική Απάτη (Accounting Fraud)	38
5.4.1 Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης	40
5.4.2 Παράγοντες Που Ευνοούν Την Δημιουργία Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων.....	41
5.4.3 The Fraud Diamond	42
5.4.4 The Fraud Triangle	43
5.5 Αντιμετώπιση Της Απάτης	47
5.6 Παραδείγματα Εταιριών	48
5.6.1 Η Εταιρία ENRON	48
5.6.2 Parmalat.....	49
5.6.3 WorldCom.....	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - PONZI SCHEME

6.1 Η Έννοια Ponzi Scheme	52
6.1.1 Charles Ponzi – Ο Πρωτοπόρος.....	53
6.1.2 Συστατικά Ενός Σχεδίου Ponzi.....	53
6.2 Bernard Madoff.....	54
6.3 Η Έννοια Της «Πυραμίδας»	54
6.4 Σχετικά Παραδείγματα Ponzi Scheme.....	57
6.4.1 Περίπτωση Caritas	57
6.4.2 MMM corporation	58
6.4.3 Περίπτωση Της Αλβανίας (Scheme Malvasia).....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 - BERNARD MADOFF

7.1 Εισαγωγή	63
--------------------	----

7.2 Η Ιστορία Της Απάτης Του Madoff.....	66
7.3 Αποτυχία Των Εποπτικών Αρχών.....	70
7.3.1 Η Ουσιαστική Ανυπαρξία Και Των Μηχανισμών Εποπτείας Και Ελέγχου.....	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. The Fraud Diamond.....	32
Σχήμα 2. The Fraud Triangle	34
Σχήμα 3. Baseline Model με αξιολόγηση κινδύνου απάτης ανά σχέδιο πράξης.....	36
Σχήμα 4. Παραδείγματα διαφημίσεων.....	45
Σχήμα 5. Παράδειγμα πυραμίδας	46
Σχήμα 6 Επενδυτικά Ponzi Schemes	52
Σχήμα 7 Bernard Madoff	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1.1 Γενικές Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η εικόνα των σύγχρονων αγορών και κοινωνιών χαρακτηρίζεται από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των αγορών και των κεφαλαίων, του έντονου ανταγωνισμού, των μεγάλων ανισοτήτων και της υψηλής συγκέντρωσης κεφαλαίων από μεγάλες οικονομικές μονάδες, στοιχεία τα οποία καθιστούν την ανάγκη του ελέγχου, επιτακτική.

Το τελευταίο διάστημα διαβάζουμε όλο και πιο συχνά περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων, κυρίως στις Η.Π.Α. αλλά και στην Ευρώπη. Το θέμα είναι τεράστιο γιατί εμπλέκονται εκτός από τα στελέχη της εταιρείας που παραποιεί, εταιρείες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο «χειρισμό» (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting).

Εδώ κάπου εισάγεται και η έννοια του εξωτερικού ελεγκτή, ο οποίος αποτελεί ένα από τα θεσμικά όργανα της Ανώνυμης Εταιρίας, (μαζί με τη γενική συνέλευση και το διοικητικό συμβούλιο) ο οποίος έχει την κυριότερη ευθύνη για την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης και ιδιαίτερα των θεμάτων που αφορούν στην παραποίηση των

οικονομικών καταστάσεων, όπως επίσης και ο ρόλος των ανεξάρτητων εποπτικών αρχών του ελεγκτικού έργου οι οποίες είναι αρμόδιες να κρίνουν εάν ο εξωτερικός ελεγκτής διετέλεσε σωστά το έργο του.

Το ερώτημα που τίθεται είναι ποιος ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών (ορκωτών λογιστών– ελεγκτών). Η άποψη ότι οι ελεγκτές αναφέρουν στην έκθεσή τους αντίστοιχες παρατηρήσεις για τις παραποιήσεις (γνώμη με επιφύλαξη), αλλά αυτές δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, ισχύει ως ένα βαθμό. Στην πλειοψηφία όμως των περιπτώσεων οι εκθέσεις των ελεγκτών για τις επιχειρήσεις που παραποιούν, είναι χωρίς επιφυλάξεις ή όταν αυτές αναγράφονται αφορούν επουσιώδεις λογαριασμούς. Παράλληλα, φαινόμενα όπως η συχνή αλλαγή ελεγκτών χωρίς λόγο, συνδέονται με τις παραπάνω επιχειρήσεις. Φορείς που εμπλέκονται εκτός από τις επιχειρήσεις, είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές – Λογιστές, το Χρηματιστήριο, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, οι Ανάδοχοι και το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

Η εργασία αυτή αρχικά αναφέρεται στον ρόλο της ελεγκτικής στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές στον ρόλο τους και στις αρμοδιότητες τους. Στην συνέχεια γίνεται μια αναφορά στους ανεξάρτητους φορείς ρυθμιστικών παρεμβάσεων του ελεγκτικού έργου τόσο της Ελλάδος όσο και της Αμερικής οι οποίοι θέτοντας τους κατάλληλους κανονισμούς και πραγματοποιώντας τους απαραίτητους ελέγχους, διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία του ελεγκτικού επαγγέλματος. Έτσι, οι κυριότεροι φορείς που ασκούν ρυθμιστικές παρεμβάσεις στο ελεγκτικό επάγγελμα στην Ελλάδα είναι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.). Κάτω από την επίβλεψη της τελευταίας λειτουργούν το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (Σ.ΛΟ.Τ.) και το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (Σ.Π.Ε.). Ενώ στην Αμερική οι φορείς που ασκούν ρυθμιστικές παρεμβάσεις είναι: η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Η.Π.Α. (S.E.C.), Αμερικάνικο Ινστιτούτο Λογιστών Α.Ι.Ο.Λ και η Διεθνής Ομοσπονδία λογιστών Δ.Ο.Λ. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται μία λεπτομερειακή ανάλυση της έννοιας της απάτης, στις κατηγορίες που διαχωρίζεται και στους παράγοντες που ευνοούν την δημιουργία της. Επίσης στο κεφάλαιο αυτό δίνονται παραδείγματα από γνωστά λογιστικά σκάνδαλα. Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται πάλι μια παρουσίαση οικονομικών σκανδάλων τα γνωστά σε όλους Ponzi Scheme. Ο όρος ‘Ponzi Scheme’ αναφέρεται σε οποιαδήποτε χρηματική απάτη στηρίζεται σε «πυραμίδα» επενδυτών. Η πυραμίδα επενδυτών αποτελεί ένα παράνομο επενδυτικό σχήμα που περιλαμβάνει την πληρωμή

απόδοσης σε επενδυτές από τα χρήματα που πληρώνονται από μεταγενέστερους επενδυτές, αντί καθαρών κερδών που συγκεντρώνονται από πραγματικές πωλήσεις. Ένα τέτοιο Ponzi Scheme σκάνδαλο είναι το παράδειγμα του Bernard Madoff. Οι έρευνες αποκάλυψαν ότι η επιχείρηση Madoff δεν ήταν άλλο από μία καλοστημένη και πιο εκλεπτυσμένη εκδοχή ενός σχεδίου Ponzi, δηλαδή μιας μορφής «πυραμίδα». Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό τα κεφάλαια των νέων επενδυτών χρησιμοποιούνται για να καλύψουν τις αποδόσεις των κεφαλαίων των παλαιότερων επενδυτών και η διαδικασία αυτή μπορεί να συνεχίζεται επ'άπειρον ή έστω για όσο καιρό εισρέουν νέα κεφάλαια. Με την κατάρρευση του σχεδίου Madoff το οικονομικό «κενό» που έχει δημιουργηθεί ανέρχεται στο ποσό των 50 δισ. δολαρίων, χρήματα που φαίνεται να έχει καρπωθεί η εταιρεία. Αν και ο Madoff έχει συγκεντρώσει μία σεβαστή περιουσία σε ακίνητα και κινητές αξίες, το ύψος της δεν αντισταθμίζει σε καμία περίπτωση το αστρονομικό ποσό των 50 δισ. και οι αστυνομικές αρχές υπολογίζουν ότι θα χρειαστούν πολλά χρόνια ερευνών για να εξηγήσουν πού διοχετεύτηκαν αυτά τα χρήματα.

1.2 Σκοπός Της Παρούσας Ανάλυσης

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι:

- να παρουσιάσουμε την Ελεγκτική ως επιστήμη, καθώς και τους ανεξάρτητους φορείς του ελεγκτικού έργου.
- να παρουσιάσουμε κάποια από τα μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα των τελευταίων χρόνων που επηρέασαν τις διεθνείς αγορές και προκάλεσαν μεγάλες ζημίες στους επενδυτές.

και λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω να βγάλουμε συμπεράσματα για το πώς εξηγείται αυτός ο τεράστιος αριθμός σκανδάλων κάτω από το αυστηρό βλέμμα των εποπτικών αρχών τόσο στην Αμερική όσο και σε ολόκληρη την Ευρώπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εισαγωγικά

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικά με το ρόλο και την ανεξαρτησία του ελεγκτή στις οικονομικές μονάδες και ειδικότερα με τη σχέση στην εμφάνιση αλλά και πρόληψη της απάτης στις οικονομικές μονάδες. Είναι αλήθεια πως τα τελευταία έτη λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στον τομέα των οικονομικών και των επιχειρήσεων η ανάγκη θέσπισης αυστηρότερων κανόνων και αρχών ήταν επιτακτική.

Η εύρυθμη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς είναι ζήτημα που απασχολεί επενδυτές και επιχειρήσεις. Σχετικά με τις εξελίξεις, και στον κλάδο των ελεγκτικών εταιρειών παρατηρήθηκαν σημαντικές αλλαγές και ειδικότερα μετά τη θέσπιση αυστηρότερων κανόνων λόγω αρκετών σκανδάλων που διαπιστώθηκαν. Αυτό σημαίνει πως οι ελεγκτές δε λειτούργησαν αμερόληπτα και ανεξάρτητα εξαπατώντας το ευρύ επενδυτικό κοινό. Καθοριστικό ρόλο βέβαια, εκτός από τον εξωτερικό έλεγχο σημαντικό ρόλο έχει και ο εσωτερικός έλεγχος αν και δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτόν τα τελευταία έτη. Μια περίπτωση που οι ελεγκτικές αρχές και οι μηχανισμοί ελέγχου δε λειτούργησαν ορθά αλλά τήρησαν μεροληπτική στάση είναι η περίπτωση Madoff που αποτελεί αντικείμενο εξέτασης της παρούσας εργασίας.

2.2 Ο Ρόλος Και Η Ανεξαρτησία Των Εποπτικών Αρχών

Κάθε επιχείρηση έχει διαφορετικούς στόχους, σκοπούς, προβλήματα και χαρακτηριστικά γνωρίσματα και κανένα τυποποιημένο μακροπρόθεσμο πλάνο ελέγχου δεν μπορεί να είναι αποτελεσματικό για όλες τις επιχειρήσεις.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Swanson (2007) οι ακόλουθες ενέργειες είναι επικουρικές και προτείνονται για εφαρμογή στις οικονομικές μονάδες:

- Σχεδιασμός προγράμματος διαχείρισης κινδύνων (Enterprise Risk Management Program)
- Πρόγραμμα συνέχισης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (Business Continuity Program) και αποκατάστασης καταστροφών (Disaster Recovery Program)
- Πλήρη δημιουργία προγραμμάτων ασφάλειας πληροφοριών
- Καθορισμό και ανάλυση της εταιρικής διακυβέρνησης
- Συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους και κανόνες
- Ενημέρωση της διοίκησης με αναφορές για τα αποτελέσματα και τις διαδικασίες διεξαγωγής των εσωτερικών ελέγχων
- Διασφάλιση της ποιότητας των επιχειρησιακών πληροφοριών σχετικά με τη λήψη αποφάσεων
- Δημιουργία προγράμματος για την προστασία της επιχείρησης από περιπτώσεις απάτης
- Συνεχείς διαδικασίες ανάπτυξης και βελτίωσης της επιχείρησης

Σύμφωνα με τους Krogstad et al. (1999) γνώμονας του ελέγχου πρέπει να είναι η ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα, καθώς οι ελεγκτές προσθέτουν αξία στην επιχείρηση αν και μόνο αν οι αναλύσεις και προτάσεις για βελτίωση είναι αντικειμενικές και δεν προέρχονται από υποδείξεις της διοίκησης.

Η ανεξαρτησία αποτελεί τη βάση για την διεξαγωγή ενός ορθού και αντικειμενικού ελέγχου, τόσο εξωτερικού όσο και εσωτερικού. Οι παράγοντες που την επηρεάζουν είναι ποικίλοι και έχουν απασχολήσει έντονα τους μελετητές. Η διατύπωση ενός πλήρους ορισμού της ανεξαρτησίας του ελεγκτή έχει απασχολήσει τον ακαδημαϊκό κόσμο για πολλά έτη. Μερικοί από τους πιο ολοκληρωμένους και χαρακτηριστικούς ορισμούς της ανεξαρτησίας είναι οι εξής (Fearnley et al., 2005):

- Ανεξαρτησία είναι η πιθανότητα της αποκάλυψης της παράβασης του νόμου (De Angelo, 1981).
- Ανεξαρτησία είναι η ικανότητα αντίστασης στις πιέσεις του πελάτη (Knapp 1985).

- Ανεξαρτησία είναι μία λειτουργία του χαρακτήρα, όπου η ακεραιότητα και η αξιοπιστία έχουν πρωτεύοντα ρόλο (*Magill and Previce, 1991*).
- Ανεξαρτησία είναι η κατάσταση κατά την οποία ο ελεγκτής μπορεί να εκφέρει γνώμη χωρίς να επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες
- Ο *Schuetze (1994)* την ορίζει ως μία στάση ή μία κατάσταση.

Υπάρχουν πολυάριθμοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία ενός ορκωτού ελεγκτή. Από αυτούς, σύμφωνα με τον Ταχυνάκη (1999) οι σημαντικότεροι είναι οι παρακάτω:

- Η μακροχρόνια παραμονή ενός ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρία (*tenure*)
- Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας (*auditing size*)
- Η παροχή από τον ελεγκτή προς την ελεγχόμενη εταιρεία διοικητικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών (*management-consulting services*)
- Ο ανταγωνισμός μεταξύ των ελεγκτικών εταιριών (*auditing competition*)

Η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και η προάσπισή της αποτελεί καίριο θέμα της επαγγελματικής καταξίωσής τους (Καζαντζής, 2006).

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) στις ΗΠΑ το Νοέμβριο του 2000 θέσπισε νέες αρχές περί εξασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών με την απαγόρευση παροχής ορισμένων μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Ακόμη, καθορίστηκε υποχρεωτική η δημοσιοποίηση των αμοιβών των ελεγκτών για παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών.

Τα γεγονότα αυτά είχαν ως έναυσμα τα σκάνδαλα των ελεγκτικών εταιριών των τελευταίων ετών σχετικά με πράξεις μεροληπτικές και αντίθετες με της αρχές ανεξαρτησίας. (Giroux, 2008). Το 2002, επίσης, το Sarbanes- Oxley Act από τις Αμερικανικές αρχές σχετικά με θέσπιση αυστηρών κανόνων για προστασία των συμφερόντων των επενδυτών.

Σε αντίστοιχο επίπεδο κυμαίνονται και οι ελληνικές εποπτικές αρχές. Ειδικότερα, στην Ελλάδα το 2003 ιδρύθηκε η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων με σκοπό την ενίσχυση της διαφάνειας λειτουργίας των επιχειρήσεων με την εφαρμογή λογιστικής τυποποίησης και τη διασφάλιση της ποιότητας των λογιστικών ελέγχων. Τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα που θεσμοθέτησε εφαρμόζονται υποχρεωτικά από τον Οκτώβριο του 2004. Για συμπλήρωση και ερμηνεία τους

παρέχεται και η δυνατότητα επικουρικής επίκλησης των Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων. Στην Ελλάδα, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με τις αποφάσεις της επηρεάζει με έμμεσο ή άμεσο τρόπο το έργο των ορκωτών ελεγκτών με σκοπό την εξασφάλιση της ορθής λειτουργίας της κεφαλαιαγοράς.

Η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών προασπίζεται και μέσω του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και Ηθικής που έχει θεσπιστεί. Σύμφωνα με τον τελευταίο, μεταξύ άλλων, δεν επιτρέπεται από τον ορκωτό ελεγκτή η παροχή υπηρεσιών στην ελεγχόμενη εταιρεία διαφορετικών από εκείνων που ορίζει ο νόμος και για τις οποίες έχει οριστεί ως αρμόδιος. Επίσης, δεν πρέπει να έχει οικονομικό συμφέρον άμεσα ή έμμεσα από την πορεία του ελεγκτικού έργου ή το πιστοποιητικό ελέγχου. Οι ενέργειές του πρέπει να γίνονται με γνώμονα την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και ακεραιότητα.

Αδιαμφισβήτητα, η ανεξαρτησία του ελεγκτή σχετίζεται και με την εμφάνιση απάτης σε κάθε επιχείρησης. Ειδικότερα, όταν ο μηχανισμός ελέγχου, εσωτερικός και εξωτερικός, λειτουργεί στο αυστηρά καθορισμένο από τα ελεγκτικά πρότυπα πλαίσιο χωρίς την ύπαρξη προσωπικών συμφερόντων και χωρίς την τήρηση μεροληπτικής στάσης, ο βαθμό δυσκολίας διάπραξης απάτης είναι μεγάλος. Τα κίνητρα για τους ελεγκτές για την παραβίαση των αρχών ανεξαρτησίας και τις μεροληπτικές ενέργειές τους, πηγάζει από την επιθυμία τους να ικανοποιήσουν τους πελάτες τους και να διατηρήσουν τους οικονομικούς δεσμούς τους.

Εντούτοις, σε πραγματικό επίπεδο σύμφωνα με τον Ashbaugh (2004), είναι προφανές πως η ανεξαρτησία του ελεγκτή διακυβεύεται καθώς όπως χαρακτηριστικά αναφέρει “a dog will not bite the hand that feeds him”. Επίσης, τονίζει πως υπάρχουν επαγγελματικά πρότυπα ηθικής, όπως και νομικοί κίνδυνοι που παρέχουν κίνητρα στους ελεγκτές να υπηρετήσουν το κοινό όντας αντικειμενικοί και ενεργώντας με ακεραιότητα (π.χ. The American Institute of Certified Public Accountants Code of Professional Conduct).

Οι μελέτες που εξετάζουν τη σχέση της ανεξαρτησίας με τους παράγοντες που την επηρεάζουν είναι πολυάριθμες. Ωστόσο, μια τέτοια ανάλυση ξεπερνά τα όρια εξέτασης της παρούσας εργασίας.

2.3 Προσεγγίσεις Του Όρου Απάτη

Σύμφωνα με τους Apostolou et al. (2001), το κόστος μιας απάτης δεν θεωρείται ως μια απλή χρηματική απώλεια. Παράλληλα «δηλητηριάζει» την όλη ατμόσφαιρα του οργανισμού, δημιουργώντας κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης, ενώ οδηγεί στην εφαρμογή σκληρών και πιεστικών μέτρων που σε άλλη περίπτωση θα είχαν αποφευχθεί.

Το Sarbanes-Oxley Act το 2002 θέσπισε αυστηρούς κανόνες και αρχές για την προάσπιση της ακεραιότητας και της διαφάνειας. Επίσης, η ευθύνη των ελεγκτών για τον περιορισμό και την εξάλειψη της απάτης τονίστηκε μέσω νέων πιο αυστηρών ελεγκτικών προτύπων.

Το ζήτημα της πρόληψης αλλά και του εντοπισμού της απάτης αφορά όχι μόνο τους ελεγκτές αλλά και την επιχείρηση στο σύνολό της. Και τούτο διότι, χωρίς την ακεραιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αλλά και την αμεροληψία στους εσωτερικούς ελέγχους η λήψη αποφάσεων στηρίζεται σε αναληθή και ανακριβή στοιχεία. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε εσφαλμένα μέτρα και πολιτικές της διοίκησης.

Η αρχική ευθύνη για κάθε απάτη είναι της επιχείρησης και ειδικότερα των διοικητικών στελεχών της. Πολλές εταιρείες ακολουθούν μια ξεχωριστή πολιτική κατά της απάτης. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της πολιτικής είναι ο σχεδιασμός ενός πλάνου και η καταγραφή των λεπτομερειών της κάθε αναγκαίας διαδικασίας που πρέπει να εφαρμοστεί.

Επίσης, σε περίπτωση κάποιου τέτοιου φαινομένου θα πρέπει να υπάρχει κάποιο πλάνο δράσης αλλά και καταγραφή του γεγονότος. Αναφορικά με το τελευταίο σύμφωνα με τους Hunton et al (2004), απαιτείται καταγραφή και των παρακάτω στοιχείων :

- Πότε ανακαλύφθηκε η απάτη;
- Ποια συστήματα χρησιμοποιήθηκαν και με ποιο τρόπο;
- Πότε συνέβη;
- Ποια ήταν τα άτομα που υποκίνησαν τις διαδικασίες αυτές;

- Πώς επιλύθηκε το ζήτημα;
- Ποιο το μέγεθος της ζημίας;
- Ποιες είναι οι αναγκαίες ενέργειες ως προς τα συστήματα ασφάλειας για παρεμπόδιση παρόμοιων γεγονότων στο μέλλον;

Σημειώνεται πως η απάτη είναι απόρροια τριών παραγόντων που αλληλεπιδρούν. Ειδικότερα, η ευκαιρία, το κίνητρο ή η πίεση και η στάση ή η ορθολογική εξήγηση δημιουργούν το λεγόμενο “τρίγωνο της απάτης”, “fraud triangle” (Wells, 1997).

Η ευκαιρία υπάρχει όταν οι εσωτερικού έλεγχου δεν είναι επαρκείς. Αποτελεί το σημαντικότερο εκ των παραγόντων καθώς χωρίς την ύπαρξη ευκαιρίας δε δύναται η υλοποίηση μιας απάτης. Το κίνητρο ή η πίεση προέρχονται από προσωπικές καταστάσεις. Για παράδειγμα, κάποιος σοβαρός λόγος οικονομικής φύσης όπως μια κρίση χρηματοοικονομικού χαρακτήρα ή ένας σοβαρός λόγος υγείας μπορεί να ωθήσουν κάποιο άτομο στη διενέργεια απάτης. Αυτό σημαίνει πως η αρχική πρόθεση του εργαζόμενου δεν ήταν η κλοπή του εργοδότη αλλά οι δύσκολες αυτές καταστάσεις τον οδήγησαν σ’ αυτό το σημείο. Τέλος, ο παράγοντας της στάσης αιτιολόγησης σημαίνει πως ο εργαζόμενος έχει βρει ένα τρόπο για να αιτιολογήσει την απάτη στη συνείδησή του. Μπορεί να έχει την πεποίθηση πως οι οικονομικές απολαβές του είναι υπερβολικά χαμηλές συγκριτικά με την εργασία που προσφέρει και απλά λαμβάνει με αυτό τον τρόπο το χρηματικό ποσό που θα έπρεπε κατά τη γνώμη του να λαμβάνει. Σε μελέτες για την απάτη το φαινόμενο αυτό αναφέρεται ως “wages in kind”.(Wells, 2001). Μπορεί επίσης να πιστεύει πως δεν βλάπτει κανέναν ή πως πρόκειται για μια πράξη στην οποία καταφεύγουν οι περισσότεροι (Hillson et al., 2000).

Οι Norman et al. (2008) εξέτασαν 290 εσωτερικούς ελεγκτές μέσω της συμπλήρωσης ενός case study από τους τελευταίους σχετικό με ποικίλους παράγοντες κινδύνου αλλά και στηριζόμενο στο ερωτηματολόγιο Ethics Position Questionnaire (Forsyth 1980). Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή των υποθέσεων. Σύμφωνα με αποτελέσματα της έρευνας η γνώση και κατανόηση της απάτης αποτελεί βοηθητικό και σημαντικό στοιχείο για τους εσωτερικούς ελεγκτές ως προς τον εντοπισμό της απάτης. Βέβαια, διαπιστώθηκε επίσης πως η ηθική υπόσταση του εσωτερικού ελεγκτή και ο βαθμός τήρησης ανεξάρτητης στάσης συντελεί ουσιωδώς

στο προαναφερθέν ζήτημα. Εντούτοις, υπήρχαν ορισμένοι περιορισμοί ως προς τη μέτρηση ορισμένων μεταβλητών, όπως για παράδειγμα ο βαθμός γνώσης και ικανότητας εντοπισμού της απάτης. Περιορισμό αποτέλεσε και η επιλογή του δείγματος, καθώς προερχόταν αποκλειστικά από τις νοτιοανατολικές Η.Π.Α.

Σύμφωνα με τους Carpenter και Mahoney (2001), οι εσωτερικοί έλεγχοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή άμυνας ως προς την απάτη σε μια επιχείρηση. Ένα πλήρες σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι αναγκαίο για τον περιορισμό και την αντιμετώπιση των ζημιών που προκύπτουν από αυτήν. Οι εσωτερικοί ελεγκτές που κατανοούν τα διάφορα είδη απάτης καθώς και το βαθμό εμφάνισής τους είναι πιο εύκολο να διαπιστώνουν ή να προλαμβάνουν τον κίνδυνο.

Οι Bierstaker και Brody (2006) κατέληξαν στο ότι η πρόληψη της απάτης θα πρέπει να έχει τρεις ρεαλιστικούς και μετρήσιμους στόχους. Πιο συγκεκριμένα, οι στόχοι αφορούν σε μείωση των ζημιών που προέρχονται από απάτες, σε αποτροπή απάτης μέσω προληπτικών πολιτικών και σε αύξηση πιθανοτήτων για έγκαιρη ανακάλυψη απάτης.

Οι Erickson et al. (2006) εξέτασαν εταιρείες που διέπραξαν απάτες σύμφωνα με το SEC τη χρονική περίοδο 1996-2003 με εταιρείες που δεν υπέπεσα σε ενέργειες απάτης. Σύγκριναν τα κίνητρα για αυξημένα ίδια κεφάλαια (equity incentives) και για τις δυο ομάδες επιχειρήσεων καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η εξεταζόμενη μεταβλητή δε σχετιζόταν με την απάτη. Αυτό βέβαια έρχεται σε αντιδιαστολή με τις υποθέσεις πως η αμοιβή και τα λεγόμενα equity holdings αυξάνουν την πιθανότητα λογιστικής απάτης.

Ο Beasley (1996) εξέτασε το ρόλο του Διοικητικού Συμβουλίου και τη σχέση με τη διάπραξη απάτης. Εξετάστηκαν 75 εταιρείες που έχουν διαπράξει απάτη και 75 εταιρείες που δεν έχουν διαπράξει απάτη. Διαπιστώθηκε πως αυτές που δεν οδηγούνται σε απάτες αποτελούνται από Διοικητικά Συμβούλια με μέλη εκτός της επιχείρησης και οι Ελεγκτικές Επιτροπές διαδραματίζουν πιο καθοριστικό ρόλο.

Οι Crutchley et al. (2007), εξέτασαν σε 97 εταιρείες που τελούν υπό εξέταση από το SEC για λογιστική απάτη και χαρακτηριστικά όπως η εταιρική διακυβέρνηση, η ποιότητα των κερδών, η μερισματική πολιτική και η παροχή αποζημιώσεων. Σύμφωνα με την έρευνα ο παράγοντας που σε μεγαλύτερο βαθμό οδήγησε σε λογιστική απάτη ήταν το περιβάλλον της επιχείρησης και η εταιρική διακυβέρνηση. Ειδικότερα, εταιρείες, τα Διοικητικά Συμβούλια των οποίων επιζητούσαν συνεχή

αύξηση των κερδών και λογιστικές πρακτικές που να οδηγούν σε αυξημένα αποτελέσματα και ανεπαρκείς ελεγκτικές επιτροπές παρουσίαζαν μεγαλύτερες πιθανότητες διάπραξης απάτης.

Καταληκτικά, ο μεγαλύτερος κίνδυνος σε μια επιχείρηση εντοπίζεται μέσα στην επιχείρηση. Αυτό σημαίνει πως οι υπάλληλοι της εταιρείας οδηγούνται πολύ συχνά σε παράνομες πράξεις εις βάρος της. Ο ρόλος των εσωτερικών ελέγχων πρέπει να λάβει και άλλες διαστάσεις. Ωστόσο, η διάπραξη απάτης σχετίζεται όχι μόνο με το ρόλο των εσωτερικών ελεγκτών αλλά και γενικότερα με την ίδια τη δομή και λειτουργία της επιχείρησης, που πρέπει να ακολουθεί το εκάστοτε θεσμικό πλαίσιο και ως γνώμονας κάθε ενέργειας να είναι η ανεξαρτησία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

3.1 Γενικά

Σε μία πολύπλοκη και ραγδαίως εξελισσόμενη οικονομική πραγματικότητα, ο ρόλος του ελεγκτή και κατ' επέκταση ο ρόλος της ελεγκτικής αποκτά συνεχώς όλο και μεγαλύτερη σημασία. Σε αυτό το εξελισσόμενο οικονομικό περιβάλλον, ο πειρασμός για ατασθαλίες, καταχρήσεις, απόκρυψη στοιχείων, διαχειριστικές παρατυπίες κ.α., δίνουν την δυνατότητα σε κάποια άτομα να καταφέρουν να αποκομίσουν ίδια οφέλη.

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), η έννοια του ελέγχου για τις επιχειρήσεις έχει διττή σημασία, ως προς το υποκείμενο του ελέγχου, αλλά και ως προς το αντικείμενο του ελέγχου. Ως προς το υποκείμενο του ελέγχου διακρίνεται σε:

- Εσωτερικό έλεγχο, έλεγχος που ασκείται από άτομα που ανήκουν στο υπαλληλικό προσωπικό της επιχείρησης
- Εξωτερικό έλεγχο, έλεγχος που ασκείται από άτομα ξένα και ανεξάρτητα από τον συγκεκριμένο οικονομικό οργανισμό που καλούνται να ελέγξουν.

Σχετικά με το αντικείμενο του ελέγχου, αναφερόμαστε στο τι ελέγχεται, στο γιατί ελέγχεται, ποιοι σκοποί επιδιώκονται με τον έλεγχο.

Τα οικονομικά και λογιστικά σκάνδαλα που συνέβησαν κυρίως στις ΗΠΑ συγκλόνισαν ολόκληρο τον κόσμο και επανέφεραν στο προσκήνιο το θέμα της λογιστικής απάτης και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Η συμβολή του εξωτερικού ελέγχου στην αποκάλυψη της λογιστικής απάτης είναι καταλυτική. Ο εξωτερικός ελεγκτής, ως ένα από τα κύρια θεσμικά όργανα λειτουργίας του θεσμού της Ανώνυμης Εταιρίας, έχει την κυριότερη ευθύνη για την αποκάλυψη της λογιστικής απάτης και ιδιαίτερα των θεμάτων που αφορούν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

3.2 Ορισμοί

Ένας συνοπτικός ορισμός της **Ελεγκτικής**, σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), είναι: «Ελεγκτική είναι ένα σύνολο κανόνων, αρχών και ενεργειών, με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικός - διαχειριστικός έλεγχος, με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση»

Σύμφωνα με τον Στελλάκης (2008) η ελεγκτική προσέγγιση εντοπίζει έξι κρίσιμα σημεία στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων:

- Κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων
- Εκτιμήσεις της διοίκησης
- Ασυνήθεις συναλλαγές
- Απάτες
- Λάθη
- Συνέχιση δραστηριότητας

Κατά το σχεδιασμό του ελέγχου οφείλει η ελεγκτική ομάδα να αξιολογήσει την πιθανότητα να ισχύουν οι κίνδυνοι αυτοί, να εντοπίσει και να ποσοτικοποιήσει τα πορίσματά της.

Η **παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων** αναφέρεται στον σκόπιμο «χειρισμό» (manipulation) στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting)

Σύμφωνα με τους κανονισμούς του Συμβουλίου, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ο όρος «**παρατυπία**» αποτελεί ευρεία έννοια και καλύπτει τις παρατυπίες στις οποίες υποπίπτουν οι οικονομικοί φορείς τόσο εκ προθέσεως όσο και όχι εκ προθέσεως.

Στο άρθρο 1 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2988/95¹ ορίζεται ως **«παρατυπία»**: *«κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου που προκύπτει από πράξη ή παράλειψη ενός οικονομικού φορέα, με πραγματικό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο γενικός προϋπολογισμός των Κοινοτήτων ή προϋπολογισμός διαχειριζόμενος από τις Κοινότητες, είτε με τη μείωση ή ματαίωση εσόδων που προέρχονται από ίδιους πόρους που εισπράττονται απευθείας για λογαριασμό της Κοινότητας, είτε με αδικαιολόγητη δαπάνη»*².

Στη σύμβαση η οποία καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων³, ορίζεται ως **«απάτη»**, όσον αφορά τις δαπάνες, κάθε εκ προθέσεως πράξη ή παράλειψη, σχετικά με:

- τη χρήση ή την υποβολή πλαστών, ανακριβών ή ελλιπών δηλώσεων ή εγγράφων, με αποτέλεσμα την χωρίς χρέωση είσπραξη ή παρακράτηση πόρων που προέρχονται από το γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή από τους προϋπολογισμούς των οποίων η διαχείριση ασκείται από τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες ή για λογαριασμό τους,
- την αποσιώπηση πληροφοριών κατά παράβαση ειδικής υποχρέωσης, με τα αυτά αποτελέσματα,
- την μη κατά προορισμό χρήση αυτών των πόρων, για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους χορηγήθηκαν αρχικώς.

Συνεπώς, η απάτη διακρίνεται από το γενικότερο όρο «παρατυπία» από τη συνιστώσα του εκ προθέσεως δόλου.

---

¹ ΕΕ L 312 της 23.12.1995, σ. 1.

² Για το σκοπό των διαρθρωτικών ταμείων, παρατίθεται αναπροσαρμοσμένος ορισμός στο άρθρο 1α του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1681/94: «παρατυπία»: κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού δικαίου η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, με τον καταλογισμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης. Ο ίδιος ορισμός παρατίθεται στο άρθρο 2 παράγραφος 7 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής για την περίοδο 2007-2013.

³ ΕΕ C 316 της 27.11.1995, σ. 49.

Σημείο κλειδί στον εντοπισμό της απάτης και στην γενικότερη διενέργεια της ελεγκτικής διαδικασίας είναι ο **εξωτερικός έλεγχος**. Ο εξωτερικός έλεγχος είναι: η συστηματική εργασία που διενεργεί ένας ανεξάρτητος, ικανός και επαγγελματικά καταρτισμένος ελεγκτής, με την οποία προσπαθεί να συλλέξει και να αξιολογήσει αντικειμενικά, εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει την κρίση του και να θεμελιώσει την επαγγελματική του γνώμη για την αξιοπιστία των λογιστικών καταστάσεων.

3.3 Αντικείμενο Της Ελεγκτικής

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), το αντικείμενο του ελέγχου είναι η ενασχόληση με τις κατευθυντήριες γραμμές της διαχειριστικής διαδικασίας κάθε μορφής ξένης περιουσίας (δηλαδή περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου)». Η περιουσία και γενικά η κατοχή και κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης αφορούν τόσο τους ιδιοκτήτες της όσο και αυτούς που έχουν απαιτήσεις από την επιχείρηση όπως για παράδειγμα οι μέτοχοι στην περίπτωση μιας ανώνυμης εταιρείας. Έτσι λοιπόν ο έλεγχος καθώς και τα πιστοποιητικά ελέγχου πιστοποιούν τη νομιμότητα κάθε ορθής διαχείρισης και ταυτόχρονα αποτελούν την ασφαλιστική δικλείδα που θα προλάβει ή θα επανορθώσει λάθη, ατασθαλίες και αυθαιρεσίες. Κατά συνέπεια ως βασικοί σκοποί του ελέγχου μπορούν να αναφερθούν οι εξής:

- Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών κ.λ.π.
- Διεύρυνση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων και απατών.
- Έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολο τους.(π.χ. Ισολογισμός, αποτελέσματα Χρήσης)
- Αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση.(κύκλος εργασιών, κοστολόγια, πιστοληπτική ικανότητα, εσωτερική αξία μετοχών κ.λ.π.)

- Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων.
- Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διαχειριστικής απεικόνισης.
- Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός σωστών προβλέψεων.

3.4 Υποκείμενα της Ελεγκτικής

Υποκείμενο του ελέγχου είναι ο Ελεγκτής, ο οποίος είναι και το πρόσωπο που καταστρώνει, προγραμματίζει και τελικά εφαρμόζει την Ελεγκτική διαδικασία.

3.4.1 Εσωτερικοί Ελεγκτές

Εσωτερικοί Ελεγκτές είναι τα στελέχη μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού που είναι επιφορτισμένα με τη διενέργεια ελέγχων μέσα στην ίδια την επιχείρηση. Οι αρμοδιότητες των εσωτερικών ελεγκτών ποικίλουν από επιχείρηση σε επιχείρηση και είναι δυνατόν να περιορίζονται σε ελέγχους των εσωτερικών οδηγιών και κανονισμών ή ακόμα όμως και να επεκτείνονται σε λειτουργικούς και διαχειριστικούς ελέγχους των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης ώστε να ενημερώνουν εγκαίρως την διοίκηση, για λάθη ακούσια ή εκούσια και για αντιδεοντολογικές λογιστικές ενέργειες. Ουσιαστικά, οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν στην διοίκηση της επιχείρησης αξιόλογες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της.

Για να είναι αποτελεσματική η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από επιρροές των ελεγχομένων. Γι' αυτό οργανωτικά το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου υπάγεται απευθείας στη διοίκηση της επιχείρησης ή στην επιτροπή ελέγχου. Τα στελέχη τα οποία απαρτίζουν το σώμα των εσωτερικών ελέγχων, συνήθως είναι προϊστάμενοι διαφόρων υπηρεσιών της επιχείρησης. Οι προϊστάμενοι πρέπει να διαθέτουν αξιόλογη και μακροχρόνια πείρα, υψηλό επίπεδο

εξειδικευμένων γνώσεων, διαπιστωμένη ικανότητα πραγματοποίησης ενδεδειγμένων ευέλικτων ενεργειών. Συμπληρωματικά πρέπει να διαθέτουν το γενικά παραδεκτό ήθος των ατόμων που ασκούν τον εσωτερικό έλεγχο.

Συχνά όμως αμφισβητείται το αποτέλεσμα του εσωτερικού ελέγχου, ειδικά σε σύγκριση με τους εξωτερικούς ελεγκτές, διότι θεωρείται ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν λειτουργούν ανεξάρτητα από την ελεγχόμενη επιχείρηση, επειδή αυτό δεν είναι εφικτό μιας και εργάζονται για την επιχείρηση. Ναι μεν είναι ανεξάρτητοι από τους υπεύθυνους των ελεγχόμενων τμημάτων αλλά δεν είναι και ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Θέματα εμπιστοσύνης επίσης προκύπτουν και από τα εξής:

- Όσο περισσότερο οι επαγγελματικές σχέσεις εξελίσσονται σε φιλικές τόσο περισσότερο θα αμβλύνονται η αμεροληψία και η αντικειμενικότητα του ελέγχου. Η συναδελφική αλληλεγγύη μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στην αποτελεσματική διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου.
- Η μονότονη ενασχόληση του ελεγκτή με τα ίδια πάντοτε θέματα, η έλλειψη άλλου ενδιαφέροντος και ποικιλίας μπορεί να οδηγήσουν στην αδρανοποίηση της οξύτητας και της παρατηρητικότητας του ελεγκτή. Κοινώς μπορεί να παραβλέψει άθελα του κάποια παρατυπία ή κάποιο σφάλμα.

3.4.2 Εξωτερικοί Ελεγκτές

Οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό της επιχείρησης, αλλά διορίζονται είτε υποχρεωτικά από το κράτος εφόσον το προβλέπει η νομοθεσία, είτε από τους μετόχους μιας επιχείρησης προκειμένου να ελέγξουν την διαχείριση των επενδυμένων κεφαλαίων από την διοίκηση της εκάστοτε επιχειρησιακής μονάδας.

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), ο εξωτερικός ελεγκτής προσφέρει τις υπηρεσίες του χωρίς να έχει συσχετισθεί ή εγκλιματισθεί με τα άτομα και τους παράγοντες που προσδιορίζουν τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της επιχείρησης. Απαιτείται ειδική εκπαίδευση, για το συγκεκριμένο επάγγελμα, και κατάρτιση στη Λογιστική, Ελεγκτική, Οργανωτική, το Εμπορικό Δίκαιο, την ιδιωτική οικονομία και άλλους κλάδους που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία των οικονομικών μονάδων, και υπάγονται στο Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.). Επίσης πρέπει να έχουν μεγάλη πείρα και να διακρίνονται για το κύρος, την αμεροληψία, την εχεμύθεια και προπαντός το ήθος τους, γιατί το επάγγελμα τους συνδέεται με πολύ

μεγάλα οικονομικά συμφέροντα τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα. Κάθε μέλος του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) οφείλει πάντοτε να ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου.(ΦΕΚ 364 Β/7.5.1997,Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σ.Ο.Ε.Λ. ,άρθρο 4 παρ.1). Η έλλειψη ακριβώς, κάθε είδους δεσμού με την διοίκηση μιας οικονομικής μονάδας και η αυτοτέλεια της δράσης τους απέναντι στις επιδράσεις είναι η καλύτερη απόδειξη του κύρους, της χρησιμότητας και της ορθότητας των πορισμάτων των Ορκωτών Ελεγκτών.

Στις περισσότερες χώρες το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή ανάγεται σε λειτούργημα. ενώ σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), «Το ανεπίληπτο και απεγάδιαστο ήθος, μαζί με την ακεραιότητα του χαρακτήρα , αποτελούν τα πρωταρχικά προσόντα για όλους τους εξωτερικούς ελεγκτές, αφού η ιδιαιτερότητα και η λεπτότητα του λειτουργήματος τους μπορεί να παραλληλισθεί με αυτό του δικαστή».

3.4.3 Κυβερνητικοί Ελεγκτές

Σε αυτή την κατηγορία διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες ελεγκτών:

1. Φορολογικοί Ελεγκτές.
2. Ελεγκτές του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
3. Ελεγκτές του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.
4. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης.
5. Συμβούλιο Επιθεώρησης - Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΕΠΟΠΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

4.1 Εποπτικές Αρχές Στην Ελλάδα

Εξαιτίας του έντονου προβληματισμού που υπάρχει αναφορικά με τη λογιστική απεικόνιση της οικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων, αλλά και με την αξιοπιστία που χαρακτηρίζει τα πιστοποιητικά ελέγχου που παρέχονται από τους ορκωτούς ελεγκτές, είναι απαραίτητη η ύπαρξη κάποιων φορέων οι οποίοι θέτοντας τους κατάλληλους κανονισμούς και πραγματοποιώντας τους απαραίτητους ελέγχους, θα διασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία του ελεγκτικού επαγγέλματος. Έτσι, οι κυριότεροι φορείς που ασκούν ρυθμιστικές παρεμβάσεις στο ελεγκτικό επάγγελμα στην Ελλάδα είναι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.). Κάτω από την επίβλεψη της τελευταίας λειτουργούν το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (Σ.ΛΟ.Τ.) και το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (Σ.Π.Ε.). Η παρουσίαση των λειτουργιών και των αρμοδιοτήτων τους ακολουθεί παρακάτω:

4.1.1 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων της νομοθεσίας για την Ελληνική Κεφαλαιαγορά. Αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) με ίδιους πόρους και λειτουργεί αποκλειστικά χάριν του δημοσίου συμφέροντος και απολαύει λειτουργικής ανεξαρτησίας και

διοικητικής αυτοτέλειας. Η οργανωτική της διάρθρωση, οι αρμοδιότητες κι η λειτουργία της ορίζονται κυρίως από τους Νόμους 1696/91, 2166/93, 2396/96, το ΠΔ.25/03 και το Ν.3340/05. Η λειτουργία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς δεν βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, αφού οι πόροι της προέρχονται από τέλη και εισφορές που βαρύνουν τους εποπτευόμενους φορείς. Ο προϋπολογισμός της Επιτροπής συντάσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο και εγκρίνεται από τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών. Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς απολαύουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, δεσμευόμενα μόνον από το νόμο και τη συνείδησή τους και δεν εκπροσωπούν τους φορείς που τους πρότειναν. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς υποβάλλει έκθεση πεπραγμένων στον Πρόεδρο της Βουλής και στον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς καλείται τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής, προκειμένου να την ενημερώνει για θέματα της κεφαλαιαγοράς.

Στόχος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αποτελεί η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου, και η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας.

Στους εποπτευόμενους φορείς από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς περιλαμβάνονται οι Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρίες και οι Ανώνυμες Εταιρίες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, οι Ανώνυμες Εταιρίες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων, οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου, οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Ακίνητης Περιουσίας και οι Ανώνυμες Εταιρίες Επενδυτικής Διαμεσολάβησης. Οι εισηγμένες εταιρίες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εποπτεύονται επίσης από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ως προς τη τήρηση της χρηματιστηριακής νομοθεσίας αναφορικά με τα θέματα νομιμότητας των πράξεων που συνδέονται με την προστασία των επενδυτών. Τα μέλη διοικητικών συμβουλίων και τα διευθυντικά στελέχη όλων των προαναφερόμενων φορέων υπόκεινται σε εποπτικές υποχρεώσεις προς την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Στους εποπτευόμενους από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς φορείς περιλαμβάνονται επίσης οι οργανωμένες αγορές και οι φορείς εκκαθάρισης, όπως η Αγορά Αξιών Χ.Α., η Αγορά Παραγώγων Χ.Α., και η ΕΧΑΕ ως φορέας εκκαθάρισης και διακανονισμού συναλλαγών επί κινητών αξιών και επί παραγώγων αλλά και τα συστήματα αποζημίωσης επενδυτών και διασφάλισης συναλλαγών, όπως το Συνεγγυητικό Κεφάλαιο και το Επικουρικό Κεφάλαιο.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την έγκριση ενημερωτικών δελτίων όσον αφορά τις ανάγκες πληροφόρησης του επενδυτικού κοινού κατά τη διενέργεια δημοσίων προσφορών και την εισαγωγή κινητών αξιών σε οργανωμένη αγορά.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (επίπληξη, χρηματικό πρόστιμο, αναστολή λειτουργίας, αφαίρεση άδειας) σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη νομοθεσία για την κεφαλαιαγορά.

Τέλος, ως εθνική εποπτική αρχή, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς συνάπτει διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες με άλλες εποπτικές αρχές για την ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών και τη συνεργασία σε θέματα της αρμοδιότητάς της. Είναι ενεργό μέλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών της Κεφαλαιαγοράς (Committee of European Securities Regulators - C.E.S.R.) και του Διεθνούς Οργανισμού Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς - IOSCO).

4.1.2 Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης Και Ελέγχων

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.) συστάθηκε με τον νόμο 3148/5-6-03 (Φ.Ε.Κ.136 Α') περί «Σύστασης επιτροπής λογιστικής τυποποίησης και ελέγχων και άλλες συναφείς διατάξεις» του υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του νόμου, η Ε.Λ.Τ.Ε αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου το οποίο υπάγεται στην εποπτεία του υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο συγκροτείται από πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους με ειδικές γνώσεις και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και ελέγχων που ορίζονται με απόφαση του υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών. Κύριο έργο της Επιτροπής είναι ο δειγματοληπτικός έλεγχος των ισολογισμών των εταιρειών για την επαλήθευση των πραγματικών οικονομικών στοιχείων, καθώς και η εποπτεία του Σώματος Ορκωτών Λογιστών. Επίσης, αρμοδιότητα της Ε.Λ.Τ.Ε. είναι και η άσκηση ποιοτικού ελέγχου στο έργο του Σ.Ο.Λ. σχετικά με την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας. Τα άλλα μέλη του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. ορίζονται από πρόσωπα που υποδεικνύονται από την Τράπεζα της

Ελλάδος, την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, τον Σύνδεσμο Ελληνικών Βιομηχανιών, το Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, ανά μέλος από κάθε φορέα.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006) η κατάρρευση της Ελληνικής Κεφαλαιαγοράς τη διετία 1999-2001 κατέστησε επιτακτική την ανάγκη για την Ελληνική Πολιτεία λήψης μέτρων για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού στην οικονομική πληροφόρηση και στους θεσμοθετημένους φορείς και κανόνες της αγοράς. Πριν την ίδρυση της ΕΛΤΕ η κατάσταση που επικρατούσε στην ελληνική αγορά ήταν πολύ διαφορετική.

Συγκεκριμένα, υπήρχε το ΣΟΕΛ (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών), το οποίο ήταν αυτόνομο και ασχολιόταν με τους λογιστικούς ελέγχους, και το ΕΣΥΛ (Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής) το οποίο υπαγόταν στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών και ασχολιόταν με την λογιστική τυποποίηση. Δεν υπήρχε ποιοτικός έλεγχος του έργου των ορκωτών ελεγκτών, η πειθαρχική διαδικασία ελεγχόταν από το ΣΟΕΛ, χωρίς δυνατότητα έφεσης, η απελευθέρωση του επαγγέλματος του ορκωτού ελεγκτή ήταν στην πράξη πολύ περιορισμένη και οι κανόνες δεοντολογίας καθορίζονταν από τους ίδιους τους ελεγκτές. Επίσης, υπήρχε ο περιορισμός αλλαγής του ορκωτού ελεγκτή μετά από 5 χρήσεις (με μεταβατικές διατάξεις αυτό έχει παραταθεί κατά πολύ). Οι ελεγκτές ή οι ελεγκτικές εταιρείες εκτός από τον τακτικό έλεγχο μπορούσαν επίσης να παρέχουν ταυτόχρονα και υπηρεσίες συμβούλου. Τέλος, δεν υπήρχαν περιορισμοί στις προσλήψεις ορκωτών ελεγκτών από τις εταιρείες τις οποίες ήλεγχαν.

Η ίδρυση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων ήταν μια κυβερνητική πρωτοβουλία που αποσκοπεί στην ενίσχυση της κοινωνικής υπευθυνότητας των ορκωτών λογιστών ελεγκτών και στη διαρκή βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων από αυτούς υπηρεσιών. Του Ελληνικού νομοθετήματος ίδρυσης της Ε.Λ.Τ.Ε. είχε προηγηθεί η ψήφιση από το Κογκρέσο και την Αμερικάνικη Γερουσία στις 15 Ιουλίου 2002, του Sarbanes-Oxley Act, με αυστηρές διατάξεις προάσπισης των συμφερόντων των επενδυτών.

Η Ε.Λ.Τ.Ε. έχει τις εξής αρμοδιότητες:

1) Εισηγείται στον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών θέματα Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων, Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, Κλαδικών Λογιστικών Σχεδίων και Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, καθώς

και την εναρμόνιση τους με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα διεθνή πρότυπα.

2) Μεριμνά για τον έλεγχο της ποιότητας των υποχρεωτικών λογιστικών ελέγχων.

3) Γνωμοδοτεί προς τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών επί θεμάτων λογιστικής τυποποίησης, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι λογαριασμοί του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και των φορέων του δημόσιου τομέα, όπως οριοθετείται από το Ν. 1256/1982 (ΦΕΚ 65 Α').

4) Ασκεί εποπτεία στο Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο. Ε.Λ.), σχετικά με την τήρηση των κανόνων που διέπουν την άσκηση του λειτουργήματος των μελών του. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, καθορίζεται η έκταση, το περιεχόμενο και ο τρόπος της εποπτείας.

5) Αξιολογεί τα πορίσματα του ελέγχου της διαχείρισης του Σ.Ο.Ε.Λ..

6) Θεσπίζει ύστερα από εισήγηση του Σ.Ο.Ε.Λ. κανόνες δεοντολογίας για την άσκηση του έργου των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών και ελέγχει την τήρηση των κανόνων αυτών.

7) Συνεργάζεται με την επιτροπή που προβλέπεται στο άρθρο 7 του Ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173 Α.) για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες από τις ελεγκτικές εταιρείες και τους ορκωτούς ελεγκτές - λογιστές.

Στην Ε.Λ.Τ.Ε. λειτουργούν:

Α) Το Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης (Σ.ΛΟ.Τ.).

Β) Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (Σ.Π.Ε.).

Γ) Η Εκτελεστική Επιτροπή αποτελούμενη από τον πρόεδρο και τους δύο αντιπροέδρους.

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Λογιστικής Τυποποίησης αλλά και του Συμβουλίου Ποιοτικού Ελέγχου αναλύονται παρακάτω.

Επίσης, στο νομοσχέδιο προβλέπεται ότι η Ε.Λ.Τ.Ε. και οι αρμόδιες εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα (Τράπεζα της Ελλάδος και Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς) και του οικονομικού τομέα (Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος Σ.Δ.Ο.Ε.) συνεργάζονται για την αποτελεσματική άσκηση του εποπτικού τους έργου.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής η κάθε μια διαβιβάζει στις άλλες οποιαδήποτε πληροφορία ή στοιχείο που είναι χρήσιμο στο εποπτικό έργο τους, και υπογράφουν πρωτόκολλα συνεργασίας, καταρτίζουν κοινές ομάδες εργασίας για την εξέταση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος και διενεργούν σε ειδικές περιπτώσεις ελέγχους. Η Ε.Λ.Τ.Ε. μπορεί επίσης να συνεργάζεται με τις αντίστοιχες εποπτικές αρχές άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τρίτων κρατών, με τον όρο της αμοιβαιότητας.

Τέλος, από την έναρξη ισχύος του νόμου 3148/5-6-03 και την λειτουργία της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων καταργείται το Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής (Ε.ΣΥ.Λ.) που έχει συσταθεί με το Ν. 1819/1988 (ΦΕΚ 256 Α').

4.1.2.1 Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης

Το Σ.ΛΟ.Τ. είναι πενταμελές και αποτελείται από έναν Αντιπρόεδρο της Ε.Λ.Τ.Ε. ως Πρόεδρο και τέσσερις ειδικούς επιστήμονες οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος στο γνωστικό αντικείμενο της Λογιστικής και έχουν υψηλό επίπεδο θεωρητικής κατάρτισης στη λογιστική ή μακροχρόνια πείρα πρακτικής εφαρμογής της. Τα μέλη του Σ.ΛΟ.Τ. ορίζονται με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. για τριετή θητεία.

Το Σ.ΛΟ.Τ. γνωμοδοτεί σε θέματα λογιστικής τυποποίησης, τα οποία παραπέμπονται σε αυτό με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. και σε προθεσμία που ορίζεται με αυτήν. Τα θέματα αυτά είναι ιδίως:

Η κατάρτιση, η αναθεώρηση ή η τροποποίηση του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου και των Κλαδικών Λογιστικών Σχεδίων, με σκοπό την προσαρμογή τους στις εξελίξεις της επιστήμης και της πρακτικής.

Ο τρόπος, ο χρόνος και η διαδικασία της γενικής ή κατά στάδια υποχρεωτικής εφαρμογής των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων από τις οικονομικές μονάδες ή από κατηγορίες αυτών.

Η έκδοση οδηγιών σχετικά με την εφαρμογή του Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, των Κλαδικών Λογιστικών Σχεδίων και των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, από την έναρξη ισχύος του νόμου 3148/5-6-03 καταργείται το Εθνικό Συμβούλιο Λογιστικής (Ε.ΣΥ.Λ.) που έχει συσταθεί με

το Ν. 1819/1988 (ΦΕΚ 256 Α') και μεταφέρονται στο Σ.ΛΟ.Τ. θέματα που εκκρεμούν στο Ε.ΣΥ.Λ..

4.1.2.2 Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου

Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου είναι αρμόδιο για τον ποιοτικό έλεγχο των ελέγχων που διενεργούν σύμφωνα με το νόμο ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, φυσικά πρόσωπα και ελεγκτικές εταιρείες, στις οικονομικές καταστάσεις των ανωνύμων εταιρειών και λοιπών νομικών προσώπων και αφορά τη συμμόρφωση προς τα ισχύοντα ελεγκτικά πρότυπα, τους κανόνες δεοντολογίας και τους κανόνες περί ασυμβίβαστου που ορίζονται στο άρθρο 12

Ο ποιοτικός έλεγχος διενεργείται με μέριμνα του Σ.Π.Ε. από τρεις κατ. ανώτατο όριο Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ., οι οποίοι επιλέγονται με κλήρωση από το σύνολο των μελών του. Στην κλήρωση δεν συμμετέχουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, που ανήκουν στην ελεγκτική εταιρεία, που διενήργησε τον εξεταζόμενο έλεγχο. Σε περίπτωση εξειδικευμένων ελέγχων επιτρέπεται ύστερα από απόφαση του Σ.Π.Ε. ο ορισμός ενός επιπλέον εξειδικευμένου ορκωτού ελεγκτή λογιστή.

Ο ποιοτικός έλεγχος διενεργείται ετησίως σε τυχαίο δείγμα επί ποσοστού τουλάχιστον δέκα επί τοις εκατό των εταιρειών των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χ.Α.Α. και ένα επί τοις εκατό τουλάχιστον των εταιρειών των οποίων οι μετοχές δεν είναι εισηγμένες και αφορά στην τελευταία ελεγμένη χρήση. Ποιοτικός έλεγχος μπορεί να διενεργηθεί και εκτός δείγματος, είτε κατόπιν παραγγελίας του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. είτε κατόπιν σχετικού αιτήματος της Τράπεζας της Ελλάδος ή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.

Τα αποτελέσματα του ελέγχου κοινοποιούνται από την Ε.Λ.Τ.Ε. στην αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Ανάπτυξης, και κατά περίπτωση στην Τράπεζα της Ελλάδος και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Στους ίδιους φορείς αντίστοιχα γνωστοποιούνται οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους ελεγκτές και στις ελεγκτικές εταιρείες, για παραβάσεις που διαπιστώνονται από τους ποιοτικούς ελέγχους.

Με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. καθορίζεται η δαπάνη για τη διενέργεια του ποιοτικού ελέγχου και βαρύνει την εταιρεία της οποίας εξήχθη το δείγμα της παραγράφου 4. Η δαπάνη βαρύνει την Ε.Λ.Τ.Ε. όταν η ίδια εταιρεία επιλεγεί για δεύτερη ή περισσότερες φορές στο δείγμα του ποιοτικού ελέγχου σε διάστημα πέντε ετών. Αν ο έλεγχος διενεργείται κατόπιν παραγγελίας της Ε.Λ.Τ.Ε., εκτός δείγματος, ή ύστερα από αίτημα της Τράπεζας της Ελλάδος ή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, το κόστος βαρύνει τους εν λόγω φορείς αντιστοίχως.

Επίσης, με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. και ύστερα από εισήγηση του Εποπτικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.Λ. καθορίζεται το ειδικότερο περιεχόμενο και ο τρόπος άσκησης του ποιοτικού ελέγχου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα. Η απόφαση αυτή του Δ.Σ. πρέπει να είναι συμβατή με την υπό κατάρτιση οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μόλις αυτή ολοκληρωθεί. Η ανωτέρω απόφαση εκδίδεται και χωρίς εισήγηση αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία που έχει θέσει το Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. και η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη του ενός μηνός.

4.2 Εποπτικές Αρχές Στην Αμερική

4.2.1 Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Η.Π.Α. (S.E.C.)

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (Securities Exchange Commission, S.E.C.) ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1930, μετά από το κραχ του 1929 και τη βαθιά οικονομική κρίση που ακολούθησε. Η κρίση οδήγησε στην αποδυνάμωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στις κεφαλαιαγορές και στην ανάγκη δημιουργίας ενός κανονιστικού πλαισίου και μιας επιτροπής που θα εξασφάλιζε την εφαρμογή των νέων διατάξεων που θα ψηφίζονταν.

Η κύρια αποστολή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. είναι η προστασία των επενδυτών και η εξασφάλιση της διαφάνειας των συναλλαγών στην κεφαλαιαγορά. Οι νόμοι και οι κανόνες της κεφαλαιαγοράς στις Ηνωμένες Πολιτείες βασίζονται την απλή αρχή ότι κάθε συναλλασσόμενος, είτε είναι φυσικό είτε νομικό πρόσωπο, θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε κάποιες βασικές πληροφορίες σχετικά με την επένδυση την οποία σχεδιάζει να πραγματοποιήσει. Το S.E.C. επίσης επιβλέπει

και ελέγχει τους σημαντικούς παράγοντες της αγοράς τίτλων όπως: χρηματιστηριακές αγορές, χρηματιστές, σύμβουλοι επενδύσεων, αμοιβαία κεφάλαια κτλ. Εκτός των άλλων στοχεύει στη γνωστοποίηση σημαντικών πληροφοριών, στη θέσπιση νόμων για τίτλους και στην προστασία των επενδυτών οι οποίοι συναλλάσσονται με τα άτομα ή τους οργανισμούς αυτούς.

Οι κύριοι νόμοι που ρύθμιζαν την κεφαλαιαγορά των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν ο «Νόμος περί Τίτλων του 1933» (Securities Act of 1933) και ο «Νόμος περί Κεφαλαιαγοράς του 1934» (Securities Exchange of 1934). Οι πρόσφατες εξελίξεις στο λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο των Ηνωμένων Πολιτειών, κλόνισαν την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και την αξιοπιστία των ελεγκτικών εταιρειών, με αποτέλεσμα την ψήφιση του Νόμου "Sarbanes-Oxley", τον Ιούλιο του 2002.

4.2.2 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Λογιστών Α.Ι.Ο.Λ

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών Α.Ι.Ο.Λ. (American Institute of Certified Public Accountants, A.I.C.P.A.) (American Institute of Certified Public Accountants, A.I.C.P.A.) είναι ο εθνικός επαγγελματικός οργανισμός για ορκωτούς λογιστές στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το Α.Ι.Ο.Λ. ιδρύθηκε το 1887 με το όνομα Αμερικάνικη Οργάνωση Λογιστών Α.Ο.Λ. (American Association of Public Accountants, A.A.P.A.). Αργότερα, το 1917 η Αμερικάνικη Οργάνωση Λογιστών αντικαταστάθηκε από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Λογιστών Α.Ι.Λ. (American Institute of Accountants, A.I.A.). Αυτό το όνομα διατηρήθηκε μέχρι το 1957 την χρονιά που η Αμερικάνικη Οργάνωση Λογιστών πήρε το τελικό της όνομα «Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών», το οποίο ισχύει μέχρι και σήμερα.

Το Α.Ι.Ο.Λ. καθιέρωσε την Λογιστική ως ένα επάγγελμα διακεκριμένο για τα υψηλά επαγγελματικά πρότυπα, τον αυστηρό κώδικα επαγγελματικής ηθικής αλλά και την δέσμευσή για την εξυπηρέτηση του δημόσιου ενδιαφέροντος. Η αποστολή του Α.Ι.Ο.Λ. είναι να παρέχει στα μέλη της όλους τους απαραίτητους πόρους και τις πληροφορίες έτσι ώστε να παρέχουν κι αυτοί με την σειρά τους υπηρεσίες υψηλού επιπέδου τόσο στους εργοδότες και τους πελάτες τους, όσο και στην κοινωνία σαν σύνολο. Επίσης, σημαντικό επίτευγμα του Α.Ι.Ο.Λ. αποτελεί ο Κώδικας

Επαγγελματικής Δεοντολογίας που έχει εκδώσει. Σήμερα, το Α.Ι.Ο.Λ. αριθμεί περισσότερα από 350.000 μέλη, συμπεριλαμβανομένων ορκωτών λογιστών σε επιχειρήσεις, στη βιομηχανία, σε δημόσιες υπηρεσίες, στην κυβέρνηση, εκπαιδευόμενων σπουδαστών, αλλά και διεθνών συνεταιίρων. Περίπου το 40% των μελών του Α.Ι.Ο.Α. συμμετέχουν ενεργά στη δημόσια λογιστική, και συγκεκριμένα σε τομείς όπως η ελεγκτική, η λογιστική, η φορολογία, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών κ.α. ενώ η πλειοψηφία (60%) των μελών του ΑΙ.Ο.Λ. είναι ορκωτοί λογιστές (Certified Public Accountants, CPAs) που εργάζονται στη βιομηχανία, την κυβέρνηση και την εκπαίδευση.

Το Α.Ι.Ο.Λ. όμως, εκτός από τον καθοριστικό ρόλο που έχει σε θέματα λογιστικής και ελεγκτικής δραστηριοποιείται και σε θέματα όπως η καθιέρωση ελεγκτικών προτύπων (standards) και επαγγελματικών κανόνων δεοντολογίας (professional ethics), αλλά και η εκπαίδευση και διενέργεια εξετάσεων για την απόκτηση άδειας ασκήσεως του επαγγέλματος της ελεγκτικής από σπουδαστές.

4.2.3 Διεθνής Ομοσπονδία λογιστών Δ.Ο.Λ

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation of Accountants, I.F.A.C.) ιδρύθηκε το 1977 με βασικό σκοπό την ανάπτυξη και βελτίωση ενός παγκόσμια συντονισμένου λογιστικού επαγγέλματος με ομοιόμορφα πρότυπα. Πιο συγκεκριμένα, και σύμφωνα με το καταστατικό της Δ.Ο.Λ. σκοπός της είναι "η παγκόσμια ανάπτυξη και ανύψωση του λογιστικού επαγγέλματος, με εναρμονισμένα πρότυπα, ικανού να παρέχει υπηρεσίες σταθερά υψηλής ποιότητας προς το δημόσιο συμφέρον". Προς την κατεύθυνση αυτής της αποστολής το συμβούλιο της Δ.Ο.Λ. έχει αναθέσει στην Επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (International Auditing Practice Committee, I.A.P.C.) την έκδοση Προτύπων και Οδηγιών για τον έλεγχο και τις συναφείς υπηρεσίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΑΤΗ (FRAUD)

5.1 Εισαγωγή

Κυρίαρχη θέση στην ελεγκτική εργασία κατέχει αφενός η διαπίστωση της ορθής διατύπωσης των λογιστικών εγγραφών και των οικονομικών καταστάσεων και αφετέρου ο εντοπισμός της απάτης και κατά συνέπεια της ύπαρξης δόλου και αμέλειας.

Σύμφωνα με τον ορισμό του American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)⁴, ως παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις, ορίζονται οι σκόπιμες λανθασμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις ώστε να εξαπατηθούν οι χρήστες αυτών.

Σύμφωνα με το Annual Review of Financial Reporting Matters by the Huron Consulting Group Matters και το SEC's Report Pursuant to Section 704 of the Sarbanes - Oxley Act (2002), η δόλια χρηματοοικονομική πληροφόρηση είχε υπερδιπλασιαστεί από το 1998. Η τάση αυτή είναι συνεπής με την πρωτοφανή πρόσφατη έξαρση των μεγάλων λογιστικών απατών (Enron, WorldCom), όπως καθώς και η αύξηση του αριθμού των λογιστικών επαναδιατυπώσεων.

Σύμφωνα με τους Lendez και Korevec (1999), οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις μπορούν να περιλαμβάνουν:

- Το χειρισμό (manipulation), την παραποίηση (falsification), ή την αλλαγή (alteration) των λογιστικών αρχείων ή των δικαιολογητικών εγγράφων που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων.
- Διαστρεβλώσεις ή σκόπιμες παραλείψεις σημαντικών γεγονότων ή συναλλαγών από τις οικονομικές καταστάσεις.
- Την σκόπιμη κακή εφαρμογή των κανόνων της λογιστικής.

---

⁴ <http://www.aicpa.org/Pages/Default.aspx>

5.2 Είδη Απάτης

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), τα λογιστικά λάθη μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- Λάθη λογιστικής ερμηνείας.
- Λάθη παραλείψεων.
- Λάθη απόδοσης.
- Λάθη αρχών.
- Λάθη αριθμητικά.
- Λάθη εκτέλεσης της λογιστικής εργασίας.

Σύμφωνα με τον Wolfe και Hermanson (2004), η ταξινόμηση των ειδών απάτης θα πρέπει να προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες συνθήκες και το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί ένας οργανισμός.

Σύμφωνα με την ACFE ,μπορεί να γίνει μία ειδική ταξινόμηση, στο πλαίσιο της οποίας καταρτίζεται κατάλογος με τα είδη απάτης που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας οργανισμός. Η ACFE διαιρεί την απάτη σε τρία είδη απάτης ως σημείο εκκίνησης για να προσδιορίσει ένας οργανισμός τους τομείς οι οποίοι είναι ευάλωτος στην απάτη:

- Εσκεμμένη κατάρτιση αναληθών οικονομικών καταστάσεων (π.χ. μη ορθώς δηλωθέντα έσοδα).
- Οποιοδήποτε είδος παράνομης ιδιοποίησης ενσώματων ή άυλων περιουσιακών στοιχείων (π.χ. δόλιες επιστροφές εξόδων).
- Διαφθορά (π.χ. δωροδοκία, νόθευση διαγωνισμών, μη αποκαλυφθείσα σύγκρουση συμφερόντων, υπεξαίρεση).

Το 2001 και σύμφωνα με Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο No 240 (International Statement on Auditing – ISA No. 240), ο όρος απάτη (fraud) αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών.
- Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.
- Απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων.
- Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- Λανθασμένη εφαρμογή των Λογιστικών Προτύπων και Αρχών.

Σύμφωνα με τον Στελλάκης (2008), η απάτη διαπράττεται είτε επειδή κάποιος έχει κίνητρο να την διαπράξει, ή επειδή πιέζεται να συμμετέχει σε αυτήν.

5.3 Απάτη Ή Λάθος;

Σύμφωνα με τον Spathis (2002), το AICPA στο πρότυπο «Statement on Auditing Standards - (SAS) 99», διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη, αναφέροντας ότι απάτη είναι «η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή η παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις των εταιριών». Σύμφωνα με τον ίδιο, υπογραμμίζεται ότι τα όρια μεταξύ απάτης και σφάλματος δεν είναι τελείως ξεκάθαρα.

5.4 Λογιστική Απάτη (Accounting Fraud)

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της «Απάτης» και κατ' επέκταση της «Παραποίησης των Οικονομικών Καταστάσεων». Η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους ερευνητές.

Σύμφωνα με τον Ζοπουνίδη (2007), γίνεται μία ομαδοποίηση των τεχνικών παραποίησης λογιστικών καταστάσεων. Αυτή βασίζεται στην ανάλυση του Worthy (1984) και χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες:

- Αλλαγή λογιστικής μεθόδου,
- Μεταβολή των στοιχείων κοστολόγησης και
- Παραβίαση της αρχής της αυτοτέλειας της χρήσης, μεταβάλλοντας τις ημερομηνίες που έσοδα και έξοδα θεωρούνται ως δεδουλευμένα.

Σύμφωνα με τον Rezaee (2003), η λογιστική απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, συνίσταται στη σκόπιμη απόπειρα των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων (κυρίως επενδυτές και πιστωτές) με τη σύνταξη

και δημοσίευση αλλοιωμένων οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο η λογιστική απάτη περιλαμβάνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.
- Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.
- Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.
- Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.
- Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.
- Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Σύμφωνα με τους Spathis et al. (2002), οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να είναι,

- η δημιουργική λογιστική (creative accounting), επιπρόσθετες μελέτες που συμφωνούν με την συγκεκριμένη μέθοδο, είναι αυτές των Breton και Taffler (1993), Baralexis (2004), Gowthorpe and Amat (2005).
- η εξομάλυνσή κυρίως των αποτελεσμάτων χρήσης, μέσω εσφαλμένων λογιστικών καταχωρήσεων (income smoothing) καθώς και επιπρόσθετες μελέτες που συμφωνούν με την συγκεκριμένη μέθοδο είναι και αυτές των Beidleman (1973).
- η χειραγώγηση των κερδών (earnings management).

5.4.1 Κατηγορίες Λογιστικής Απάτης

Στη διεθνή βιβλιογραφία αναγνωρίζονται δύο μεγάλες κατηγορίες λογιστικής απάτης, οι οποίες και είναι:

- Απάτη προς όφελος της επιχείρησης.

- Απάτη εις βάρος της επιχείρησης.

Η απάτη προς όφελος της επιχείρησης προκύπτει ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος, που μπορεί να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), τέτοιου είδους απάτες είναι:

- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια.
- Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος.
- Φορολογική απάτη.
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών.
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους εκτός της επιχείρησης τρίτους.

Σύμφωνα με το ίδιο, παραδείγματα απάτης εις βάρος της επιχείρησης μπορεί να είναι:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες.
- Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού.
- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές.
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών.

5.4.2 Παράγοντες Που Ευνοούν Την Δημιουργία Παραποιημένων Οικονομικών Καταστάσεων

Σύμφωνα με τους Lendez & Korevec (1999), οι παράγοντες που ευνοούν την πιθανότητα δημιουργίας παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων μπορεί να είναι:

- χαρακτηριστικά του management
- λειτουργικά χαρακτηριστικά της εταιρίας

Αναλυτικότερα:

Η φιλοσοφία της διοίκησης παίζει σημαντικό ρόλο στην ευρύτερη λειτουργία μιας επιχείρησης. Αν η διοίκηση επιδεικνύει ακεραιότητα και υψηλές ηθικές αξίες, στέλνει ξεκάθαρο μήνυμα στους υπαλλήλους ότι δε θα ανεχτεί παράτυπες λογιστικές πρακτικές. Αν, αντίθετα, το μάνατζμεντ αγνοεί τους νόμους και προωθεί την υλοποίηση των εταιρικών στόχων με κάθε κόστος, τότε είναι πιθανόν οι υπάλληλοι να καταφύγουν σε παράνομα μέσα για να τους επιτύχουν.

Τα λειτουργικά χαρακτηριστικά μιας εταιρίας μπορούν μερικές φορές να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία απάτης. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνδέονται με τη φύση και την πολυπλοκότητα της εταιρίας και των συναλλαγών της

Σύμφωνα με τους Gerety & Lehn (1997), οι παράγοντες που συντελούν στη διάπραξη απάτης χωρίζονται σε εξωτερικούς και εσωτερικούς, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι εξωτερικοί παράγοντες, που διαμορφώνονται από την αγορά, αυξάνουν περισσότερο την πιθανότητα για λογιστική απάτη, σε σχέση με τους εσωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι διαμορφώνονται από την ίδια την επιχείρηση.

Σύμφωνα με τον Porter (2003), υπάρχει πλέον η αντίληψη ότι η απάτη προέρχεται από παράγοντες μέσα από την επιχείρηση και όχι μόνο από εξωτερικούς, όπως άλλωστε απέδειξαν ορισμένα σκάνδαλα.

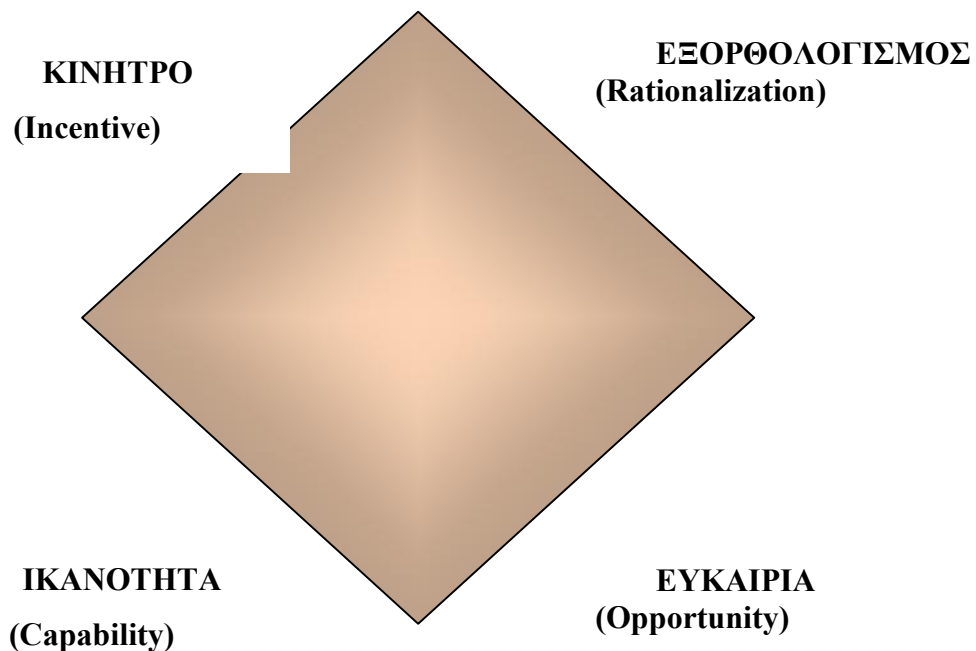
5.4.3 The Fraud Diamond

Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τέσσερα σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως «Διαμάντι της Απάτης».

Τα τέσσερα αυτά χαρακτηριστικά σύμφωνα με τους Wolfe and Hermanson (2004), μπορούν να παρουσιαστούν ως εξής:

Σχήμα 1. *The Fraud Diamond*

Πηγή: Επεξεργασία του συγγραφέα, από Wolfe and Hermanson (2004)

Πολλές απάτες δεν θα είχαν γίνει πραγματικότητα, αν δεν υπήρχαν τα κατάλληλα χαρακτηριστικά για να πραγματοποιηθεί. Τα τέσσερα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να συνδυαστούν έτσι ώστε τα άτομα να μπορέσουν να σκεφτούν την απάτη. Η ικανότητα ενός ατόμου να ανακαλύπτει την ευκαιρία, το παράθυρο που θα του δώσει πάτημα για να διαπράξει την απάτη. Το βασικό ερώτημα που απαντάει το διαμάντι της απάτης είναι:

Πως και ποιος θα μπορούσε να μετατρέψει μια ευκαιρία για απάτη σε πραγματικότητα;

KINHTPO (Incentive)

Θέλω ή έχω την ανάγκη να διαπράξω την απάτη.

EYKAIPIA (Opportunity)

Υπάρχει μια αδυναμία στο σύστημα, την οποία το σωστό πρόσωπο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί. Η απάτη είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί.

EΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (Rationalization)

Έχω πείσει τον εαυτό μου ότι αυτή η δόλια πράξη ή συμπεριφορά μου αξίζει τους πιθανούς κινδύνους.

IKANOTHTA (Capability)

Διαθέτω τα αναγκαία γνωρίσματα και ικανότητες - σωστό πρόσωπο - για να πραγματοποιήσω την απάτη. Έχει αναγνωριστεί η συγκεκριμένη ευκαιρία για απάτη και μπορεί να μετατραπεί σε πραγματικότητα.

5.4.4 The Fraud Triangle

Σύμφωνα με άλλες μελέτες τα παραπάνω χαρακτηριστικά έχουν χαρτογραφηθεί και με άλλες αναλύσεις, όπως το «τρίγωνο της απάτης» (The Fraud Triangle).

Σύμφωνα με την θεωρία αυτή υπάρχουν τρεις παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη της απάτης:

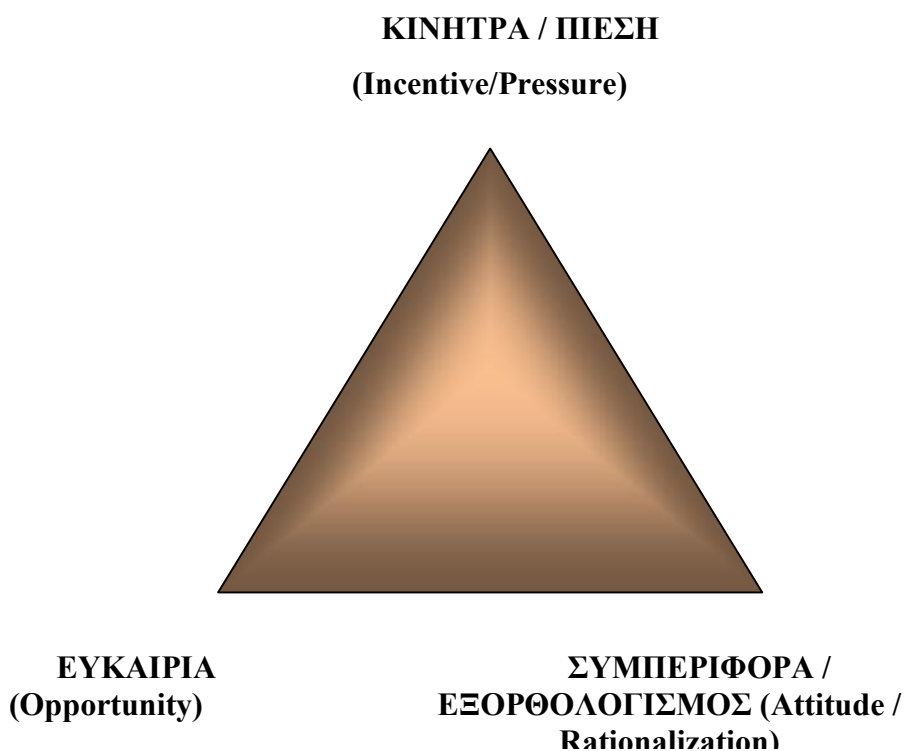
- Η συμπεριφορά του ατόμου και η εκλογίκευση της απάτης.
- Η πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο και τα κίνητρα που έχει και
- Η ευκαιρία να διαπράξει την απάτη.

Με μία προσεχτική προσέγγιση θα παρατηρήσει κανείς αρκετές ομοιότητες με το «διαμάντι» της απάτης, αλλά θα πρέπει να σημειωθεί, ότι αρκετές μελέτες έχουν υιοθετήσει το «τρίγωνο της απάτης».

Η ανάλυση για το «τρίγωνο της απάτης», βασίζεται στην μελέτη των Turner et al. (2003) και στηρίζεται στη λογική ότι και οι τρεις παράμετροι είναι απαραίτητες για να διαπραχθεί απάτη. Κάποιες από αυτές υπάρχουν στο επιχειρηματικό

περιβάλλον και άλλες είναι έμφυτες στα ίδια τα άτομα ή τις προσωπικές τους καταστάσεις.

Σχήμα 2. *The Fraud Triangle*

Πηγή: Επεξεργασία του συγγραφέα από Turner et al. (2003)

Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν τρεις πιθανές ερωτήσεις οι οποίες τίθενται σχετικά με το ρίσκο που αναλαμβάνει το άτομο που έχει τα προηγούμενα χαρακτηριστικά και τις προαναφερόμενες συνθήκες ώστε να διαπράξει την απάτη.

RQ1: Ποια είναι η επίδραση του ελεγκτικού κινδύνου και η αλληλεπίδρασης μεταξύ κινήτρων και ακεραιότητα διαχείρισης;

RQ2: Ποια είναι η επίδραση του ελεγκτικού κινδύνου και η αλληλεπίδραση μεταξύ κινήτρων και ακεραιότητας διαχείρισης και των ευκαιριών σε σχέση με την ακεραιότητα διαχείρισης;

RQ3: Ποια είναι η επίδραση του ελεγκτικού κινδύνου σύμφωνα με τις τροποποιημένες ελεγκτικές διαδικασίες;

Με μία απλουστευμένη προσέγγιση του «*The Fraud Triangle*», θα μπορούσε να οδηγήσει στα παρακάτω χαρακτηριστικά – συμπεράσματα.

ΚΙΝΗΤΡΑ – ΠΙΕΣΗ (Incentive/Pressure)

Πρόκειται για τα κίνητρα ή την πίεση που δέχονται τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης ή άλλοι εργαζόμενοι ώστε να παραποιήσουν ουσιωδώς τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης.

Μερικές από τις πιέσεις που ωθούν συχνά τα στελέχη των επιχειρήσεων στην ιδιοποίηση και την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων είναι:

- Η ψύχωση για επιτυχία.
- Ακριβές συνήθειες.
- Υψηλά προσωπικά χρέη.
- Άδικη μεταχείριση.
- Απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες.
- Προσωπικές οικονομικές απώλειες.
- Πιέσεις από το εργασιακό περιβάλλον.
- Έλλειψη σεβασμού ή δυσαρέσκεια από την επιχείρηση.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ (Opportunity)

Υπάρχουν συνθήκες οι οποίες προσφέρουν την ευκαιρία να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις. Παραδείγματα ευκαιριών για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι:

- Η αποκεντρωμένη διοίκηση.
- Τα αδύναμα συστήματα εσωτερικού ελέγχου.
- Οι περίπλοκες συναλλαγές.
- Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας.
- Πρακτικές ατιμωρησίας.
- Οι συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη.
- Η συγκέντρωση δύναμης σε ένα μόνο πρόσωπο ή μία μικρή ομάδα προσώπων.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ / ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (Attitude / Rationalization)

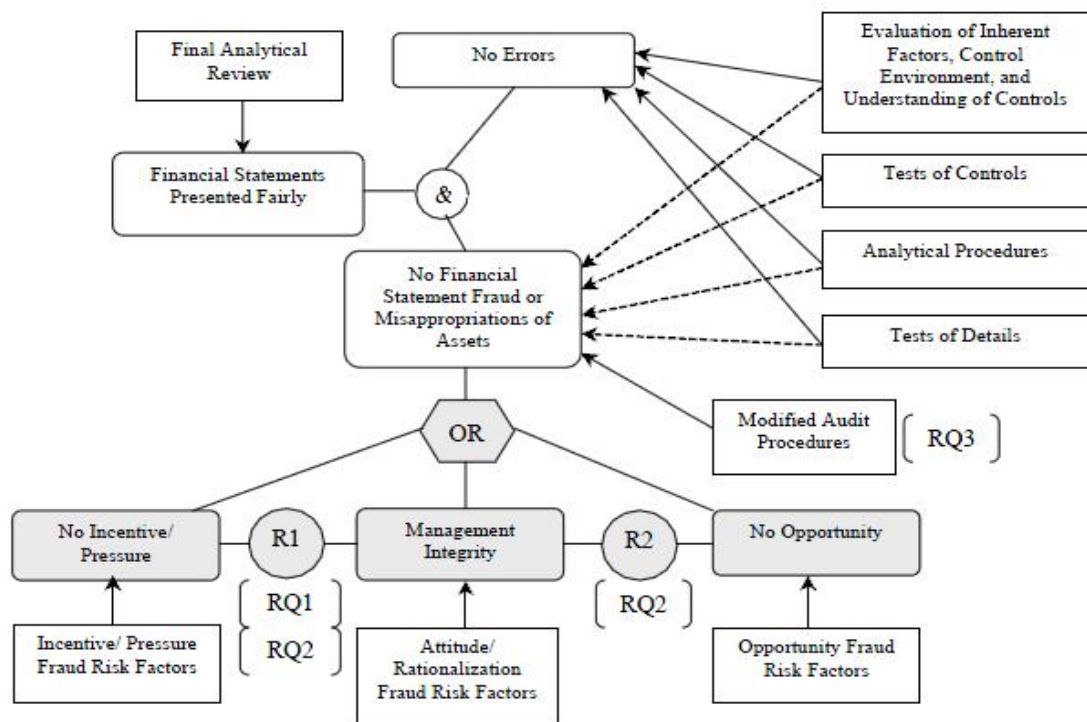
Πρόκειται για συγκεκριμένη συμπεριφορά, χαρακτήρα ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν εν γνώσει τους και σκόπιμα μια ανειλικρινή πράξη, ή για μια κατάσταση όπου τα άτομα είναι ικανά να

αιτιολογήσουν/ εκλογικεύσουν τη διάπραξη μιας ανειλικρινούς πράξης. Τα άτομα γενικά δεν διαπράττουν απάτη, εκτός αν μπορούν να την δικαιολογήσουν σύμφωνα με τον προσωπικό τους κώδικα ηθικής. Γι' αυτό και συχνά τα διοικητικά στελέχη χρησιμοποιούν ως αιτιολόγηση της διάπραξης μιας απάτης, σκέψεις όπως ότι πρέπει να κρατηθεί υψηλά η τιμή της μετοχής κλπ.

Ορισμένα παραδείγματα σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), είναι:

- Η αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται.
- Η πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά.
- Η πεποίθηση ότι η ανώτερη ιεραρχική θέση που κατέχει κάποιος έχει τα πλεονεκτήματα της.
- Χαμηλός αυτοσεβασμός ή ηθική.
- Επιθυμία για εκδίκηση.

Σχήμα 3. *Baseline Model* με αξιολόγηση κινδύνου απάτης ανά σχέδιο πράξης

Πηγή: Turner et al. (2003)

5.5 Αντιμετώπιση Της Απάτης

Οι Lendez και Korevec (1999) προτείνουν τρόπους για τον εντοπισμό αλλά και την πρόληψη των παραπονημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, κυρίως μέσα από τη διαφάνεια των εσωτερικών λειτουργιών και την ενδυνάμωση του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων. Για την πρόληψη των παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων, προτείνουν:

- τη δημιουργία ενός θετικού περιβάλλοντος ελέγχου, την πρόσληψη έντιμων ατόμων, την παροχή εκπαίδευσης στους εργαζομένους για τον εντοπισμό κάποιας παραποίησης, καθώς και την ανάπτυξη ενός ξεκάθαρα και κατανοητού κώδικα ηθικής.

Σύμφωνα με τον Spathis (2002), η απάτη μπορεί να ανιχνευτεί μέσα από μία σειρά υποδείγματα και μοντέλα της οικονομετρικής επιστήμης για να αποκαλυφθεί η λογιστική απάτη.

Ο εντοπισμός των εταιριών με παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις βασίστηκε σύμφωνα με τον Spathis (2002) στην εξέταση για ύπαρξη:

(α) Παρατηρήσεων ελέγχου στην έκθεση των Ορκωτών Ελεγκτών όπου αλλοιώνουν σημαντικά τον Ισολογισμό και τα Αποτελέσματα Χρήσης, καθώς και την ύπαρξη αντίθετης γνώμης ελέγχου.

(β) Σημαντικών φορολογικών παραβάσεων με επιπτώσεις στις οικονομικές καταστάσεις.

(γ) Παρατηρήσεων για αρνητική καθαρή θέση.

(δ) Ένταξη της εταιρείας από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς στις κατηγορίες «υπό παρακολούθηση» και «υπό επιτήρηση» για θέματα που συνδέονται με παραποιήσεις στις οικονομικές τους καταστάσεις, καθώς και εταιρείες με δικαστικές εκκρεμότητες που αφορούν παραποιήσεις στις οικονομικές τους καταστάσεις.

Σύμφωνα με τον Porter (2003), η πρόληψη είναι αυτή που μπορεί να δώσει λύση στην αντιμετώπιση της ανίχνευσης των παραπονημένων λογιστικών καταστάσεων. Η πρόληψη εστιάζει σε ελέγχους που είναι σχεδιασμένοι για να μειώνουν την πιθανότητα χρήσης των εταιρικών πόρων από αναρμόδια άτομα. Τεχνικές πρόληψης είναι τα τείχη προστασίας (firewalls), οι σαρωτές περιεχομένου ιστοσελίδων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων (website/ email content scanners) και οι κάρτες ελέγχου πρόσβασης (identity card access controls). Ο εντοπισμός εστιάζεται στο σχεδιασμό

κατάλληλων προγραμμάτων, τα οποία ειδοποιούν το αρμόδιο προσωπικό σε περίπτωση απάτης. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται και οι τεχνικές εσωτερικού ελέγχου με τη χρήση ηλεκτρονικών προγραμμάτων.

Τέλος, σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η ανίχνευση της απάτης έχει ως σκοπό την αναγνώριση ενδείξεων απάτης, ικανών να στοιχειοθετήσουν μια πρόταση για περαιτέρω διερεύνηση. Ενδείξεις τέτοιου είδους μπορεί να προκύψουν από ελέγχους τους οποίους έχει καθιερώσει η ίδια η διοίκηση της επιχείρησης, από δοκιμασίες του εσωτερικού ελέγχου και από άλλες πηγές εντός και εκτός της επιχείρησης.

5.6 Παραδείγματα Εταιριών

5.6.1 Η Εταιρία ENRON

Το 2001 ο πρόεδρος της εταιρείας Sherron Watkins γράφει ανώνυμο γράμμα στον τότε επικεφαλής και ανώτατο διοικητικό στέλεχος τον Ken Lay ότι η εταιρεία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα με διάφορες συνεργασίες που έχει κάνει, όσον αφορά το λογιστικό τμήμα αυτών, το ρόλο του Επικεφαλής των Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών σ' αυτές, καθώς και το πιθανό αρνητικό αντίκτυπο που θα είχαν αν αποκαλύπτονταν πληροφορίες για αυτές στις διάφορες επενδυτικές αγορές. Την ίδια εποχή πουλήθηκαν μετοχές της εταιρείας αξίας \$41 εκατομμυρίων. Άλλα μέλη της εταιρείας πούλησαν \$71 εκατομμύρια σε μετοχές. Στους εργαζόμενους απαγορεύθηκε η πώληση μετοχών από συνταξιοδοτικούς λογαριασμούς, εκτός αν έβγαιναν στη σύνταξη ή αν σταματούσαν να δουλεύουν.

Σύμφωνα με τον Gudikunst (2002), Ο λόγος που οδήγησε τα στελέχη της εταιρείας να κάνουν ενέργειες που οδήγησαν την εταιρεία στην πτώχευση ήταν η επιθυμία τους για επίτευξη κέρδους και επιθυμητών τιμών μετοχής του επενδυτικού κοινού. Ήθελαν να εκπληρώσουν τους στόχους της εταιρείας, δηλαδή να μεγιστοποιήσουν την αξία της επιχείρησης όσον αφορά τους μετόχους. Το 1990 οι επενδυτές, αναμένοντας ετήσιες αποδόσεις της τάξεως του 25-30% αντάμειβαν τις εταιρείες με γρήγορο κέρδος με υψηλές τιμές μετοχών, αλλά και «τιμωρούσαν» εκείνες τις μετοχές που αποτύγχαναν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες της Wall

Street. Με αυτό τον τρόπο τα στελέχη είχαν την επιθυμία να κάνουν αναφορές για υψηλές τιμές εισροών, έτσι ώστε να παραμένουν οι τιμές των μετοχών υψηλές και να διατηρούν οι ίδιοι τη θέση τους στην εταιρεία.

5.6.2 Parmalat

Το λογιστικό –και όχι μόνο- σκάνδαλο της Ιταλικής εταιρείας Parmalat (η μεγαλύτερη εταιρεία γαλακτοκομικών προϊόντων στην Ευρώπη) αναφέρεται στην εξαφάνιση δισεκατομμυρίων ευρώ από τα ταμεία του κολοσσού. Στο επίκεντρο του σκανδάλου βρίσκεται μία επιστολή, που υποτίθεται ότι προερχόταν από την Bank of America, με την οποία η τράπεζα επιβεβαιώνει ότι η Bonlat, θυγατρική της Parmalat, με έδρα στις Νήσους Κέιμαν, είχε καταθέσει αξίας τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ στην αμερικανική τράπεζα. Ο Φάουστο Τόνα, πρώην γενικός οικονομικός διευθυντής της Parmalat, και ένας από τα δέκα άτομα -συμπεριλαμβανομένης της συζύγου του- έχει παραδεχθεί ότι «ωφελήθηκε προσωπικά» με κεφάλαια, τα οποία ανήκαν σε θυγατρικές εταιρείες της Parmalat στο Λουξεμβούργο και αναφέρει ότι ο ιταλικός κολοσσός έπαιρνε «μίζες» από τον κολοσσό των συσκευασιών Tetra-Pak, κατηγορία την οποία αρνείται ο σουηδικός όμιλος.

Τα προαναφερόμενα αποδεικνύουν όμως ότι το σκάνδαλο της Parmalat ίσως δεν είναι αποκλειστικά δικό της. Όπως συνέβη και με το συγκρίσιμο σκάνδαλο στην αμερικανική Enron, οι εισαγγελικές αρχές θέτουν στο μικροσκόπιο και τους ορκωτούς λογιστές, οι οποίοι ήλεγχαν και υπέγραφαν τους ισολογισμούς της Parmalat. Μέχρι το 1999, ήταν η Grant Thornton που είχε την ευθύνη ελέγχου των οικονομικών στοιχείων και βιβλίων του ιταλικού κολοσσού. Τα τελευταία χρόνια, και λόγω της απαίτησης που προβάλλεται από την ιταλική νομοθεσία για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις επιχειρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, η Grant Thornton είχε αντικατασταθεί από την Deloitte & Touche, μία από τις τέσσερις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου διεθνώς. Όμως, η εναλλαγή των ορκωτών λογιστών -πρακτική, η οποία νομοθετήθηκε και στις ΗΠΑ τον Ιούλιο του 2002- φαίνεται ότι παρακάμφθηκε στην ουσία στην περίπτωση της Parmalat. Και αυτό, διότι η Grant Thornton συνέχισε να ελέγχει τη θυγατρική της Parmalat Bonlat, τουλάχιστον μέχρι την ώρα που η Bank of America ανακοίνωσε ότι το υποτιθέμενο έγγραφό της, η

απόδειξη των καταθέσεων των 4 δισεκατομμυρίων ευρώ, ήταν πλαστό, και το κεφάλαιο ήταν ανύπαρκτο. Η «απώλεια» αυτού του κεφαλαίου λειτούργησε σαν χαλί, το οποίο τραβήχτηκε κάτω από τα πόδια της Parmalat. Η Grant Thornton, η οποία στην ουσία αποτελεί ένα διεθνές δίκτυο εταιρειών ορκωτών λογιστών, «απέβαλε» από τις τάξεις της την εταιρεία μέλος του δικτύου της στην Ιταλία.

5.6.3 WorldCom

Η Long Distance Discount Services, Inc (LDDS) ξεκίνησε το 1983 στο Hattiesburg του Mississippi. Το 1985 η LDDS επιλεγεί τον Bernard Ebbers να είναι διευθύνων σύμβουλος της. Η εταιρεία εισήχθη στο χρηματιστήριο το 1989 μέσω συγχώνευσης με την Advantage Companies Inc. Η επωνυμία της εταιρείας άλλαξε σε LDDS WorldCom το 1995, και λίγο αργότερα σε WorldCom.

Στις 5 Οκτωβρίου 1999 η Sprint Corporation και η MCI WorldCom ανακοίνωσαν την 129 δισεκατομμυρίων δολαρίων συμφωνία συγχώνευσης μεταξύ των δύο εταιρειών. Αν η συμφωνία ολοκληρωνόταν, θα ήταν η μεγαλύτερη εταιρική συγχώνευση στην ιστορία, και θα έβαζε τη WorldCom μπροστά από την AT & T ως τη μεγαλύτερη εταιρεία επικοινωνιών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, η συμφωνία δεν έγινε εξαιτίας της πίεσης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και της ΕΕ σχετικά με τις ανησυχίες τους για τη δημιουργία μονοπωλίου.

Ξεκινώντας το 1999 και συνεχίζοντας μέχρι το Μάιο του 2002, η εταιρεία (υπό τη διεύθυνση των Ebbers, Scott Sullivan (CFO), David Myers (Controller) και Buford "Buddy" Yates (Director of General Accounting)) χρησιμοποίησε δόλιες λογιστικές μεθόδους για την απόκρυψη της μείωσης των κερδών ζωγραφίζοντας μια ψευδή εικόνα οικονομικής ανάπτυξης και κερδοφορίας για να στηρίξουν την τιμή των μετοχών της WorldCom.

Σύμφωνα με τον Jonesington (2007), η απάτη επιτεύχθηκε με δύο βασικούς τρόπους:

- Πρώτον, το λογιστήριο της WorldCom έκανε εγγραφές με μικρότερα ποσά από τα πραγματικά στο λογαριασμό «κόστος γραμμής» (έξοδα διασύνδεσης με άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνιών) με κεφαλαιοποίηση αυτών των δαπανών στον ισολογισμό και όχι με εξοδοποίηση όπως έπρεπε.

- Δεύτερον, η εταιρεία φούσκωνε τα έσοδα με ψεύτικες λογιστικές εγγραφές από το λογαριασμό «εταιρικοί γενικοί λογαριασμοί εσόδων».

Τον Ιούνιο του 2002, οι δικηγόροι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Commission (SEC)) κατέθεσαν κατηγορίες αστικής απάτης εις βάρος της WorldCom για αυτό που αργότερα θα εκτιμούταν σε αξία πάνω από 9 δισεκατομμύρια δολάρια λογιστικών σφαλμάτων. Αν και η αγωγή δεν είχε υποβληθεί μέχρι τον Ιούνιο του 2002, είναι προφανές ότι ορισμένοι στο δημόσιο είχαν επίγνωση των παράνομων πρακτικών της WorldCom πάνω από ένα χρόνο νωρίτερα. Μια προηγούμενη αγωγή που κατατέθηκε τον Ιούνιο του 2001 από πολλούς μετόχους της WorldCom, απορρίφθηκε. Αυτή η αγωγή περιλάμβανε μαρτυρίες από μια ντουζίνα πρώην υπαλλήλους της WorldCom, εξηγώντας τα ίδια προβλήματα που θα μπορούσαν τελικά να επιφέρουν πτώση της εταιρείας.

Στις 15 Μάρτη 2005 ο Bernard Ebbers κρίθηκε ένοχος για όλες τις κατηγορίες και καταδικάστηκε για απάτη, συνωμοσία και υποβολή πλαστών εγγράφων. Καταδικάστηκε σε 25 χρόνια φυλακή. Άλλοι πρώην υπάλληλοι της WorldCom που χρεώνονται με ποινικές κυρώσεις σε σχέση με τις οικονομικές ανακρίβειες της εταιρείας είναι ο πρώην CFO Scott Sullivan, ο πρώην υπεύθυνος David Myers, ο πρώην σύμβουλος λογιστηρίου Buford Yates και οι πρώην διευθυντές λογιστικών Betty Vinson και Troy Normand.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

PONZI SCHEME

6.1 Η έννοια Ponzi Scheme

Ο όρος «Σχέδιο Πόνζι» - (Ponzi Scheme) αναφέρεται σε οποιαδήποτε χρηματική απάτη στηρίζεται σε «πυραμίδα» επενδυτών. Η πυραμίδα επενδυτών αποτελεί ένα παράνομο επενδυτικό σχήμα που περιλαμβάνει την πληρωμή απόδοσης σε επενδυτές από τα χρήματα που πληρώνονται από μεταγενέστερους επενδυτές, αντί καθαρών κερδών που συγκεντρώνονται από πραγματικές πωλήσεις. Συγκεκριμένα εικονικές επιχειρήσεις λειτουργούν ως μέτρο πίεσης του εκάστοτε απατεώνα που διαχειρίζεται την απάτη χρησιμοποιώντας κεφάλαια νέων επενδυτών για να καλύψει τα κενά που αφήνει πίσω της η υπεξαίρεση χρημάτων από τους παλαιότερους επενδυτές. Ο στόχος της οποίας εικονικής επιχείρησης ή ατόμου είναι να πείσει κάποιους ανθρώπους να επενδύσουν σε κάτι ενδεχομένως μη διευκρινίσιμο προϊόν με την υπόσχεση εγγυημένης απόδοσης. Σε αυτές της περιπτώσεις το κίνητρο επένδυσης αφορά τα υψηλά επιτόκια και κατ' επέκταση την αποπληρωμή των επενδυτών, δημιουργεί δικλείδες επενδυτικής ασφαλείας για υποψηφίους επενδυτές που συρρέουν να επενδύσουν. Όπως γίνεται σαφές η ανατροφοδότηση της πυραμίδας - συστήματος απαιτεί όλο και περισσότερους επενδυτές πράγμα που αποδεικνύει μελλοντικά τη συνέχεια της διαδικασίας αυτής και του όλου σχεδίου. Μπορεί να συνεχίζεται θεωρητικά επ' άπειρον ή έστω για όσο καιρό εισρέουν νέα κεφάλαια. Το είδος αυτής της απάτης πήρε «τιμητικά» το όνομα του πρώτου διδάξαντος, του Ιταλού Τσαρλς Πόνζι.

6.1.1 Charles Ponzi – Ο Πρωτοπόρος

Ο Πόνζι γεννήθηκε στην Ιταλία στις 3 Μαρτίου του 1882 και κατέφθασε στις ΗΠΑ το 1903 σε ηλικία 21 ετών με 2,5 δολάρια στις τσέπες του. Το 1920 ήταν ένας από τους πλουσιότερους επενδυτές εκείνης της εποχής, υιοθετώντας ένα προκλητικά πολυτελή τρόπο ζωής. Τον Ιούλιο του 1920 τα εισοδήματά του έφταναν τα 250.000 δολάρια την ημέρα. Την 1η Νοεμβρίου του ίδιου έτους δήλωσε ένοχος για απάτη, με 85 κατηγορίες να εκκρεμούν εις βάρος του. Ο ίδιος πέρασε πέντε χρόνια σε ομοσπονδιακή φυλακή και εννέα χρόνια σε πολιτειακή φυλακή των ΗΠΑ, ενώ είχε περάσει από σωφρονιστικά ιδρύματα και πριν ξεσπάσει το ομώνυμο σκάνδαλο για μικροαπάτες. Βγήκε οριστικά από τη φυλακή το 1934 και απελάθηκε στην Ιταλία, καθώς ουδέποτε είχε λάβει την αμερικανική υπηκοότητα. Ο Πόνζι που πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του περιπλανώμενος σε διαφορές πόλεις της Αμερικής και του Καναδά, έκανε πολλές δουλειές καθώς και απάτες που του στέρησαν τη ελευθερία του και τον μύησαν σε νέες τακτικές και ραδιουργίες

Στις 26 Δεκεμβρίου 1919, ο Πόνζι σύστησε μια εταιρία φάντασμα γνωστή ως «The Security Exchange Company». Ο Πόνζι έπεισε αρκετούς να επενδύσουν ό,τι ποσό ήθελαν σ' αυτόν, με τη δέσμευση ότι θα είχαν κέρδος 50% επί του ποσού που είχαν επενδύσει κάθε 90 ημέρες. Πλήρωνε τους πρώτους με τα λεφτά που έβαζαν όσοι εισέρχονταν σ' αυτή την πυραμίδα, με αποτέλεσμα να πεισθούν όλοι ότι είναι μια κερδοφόρος επένδυση. Το σχήμα κατέρρευσε τον Αύγουστο του 1920, έπειτα από δημοσίευμα μιας εφημερίδας. Μέχρι τότε, ο Πόνζι έπαιρνε περίπου 200.000 δολάρια την ημέρα από "επενδυτές" που προσπαθούσαν να ανέβουν στο "τρένο" των κερδών.

6.1.2 Συστατικά Ενός Σχεδίου Ponzi

Τρία είναι τα βασικά συστατικά ενός σχεδίου Ponzi, σύμφωνα με τους Kramer και Ward (2009):

- Η επενδυτική ιδέα.
- Ένα σταθερό και ελκυστικό κέρδος.
- Αρχική εκπλήρωση των υποχρεώσεων σου.

6.2 Bernard Madoff

Το Δεκέμβριο του 2008 βγήκε στο φως το σχήμα που είχε στήσει ο Bernard Madoff . Ο Madoff πρώην χρηματιστής, σύμβουλος επενδύσεων, διετέλεσε πρόεδρος του Nasdaq στη χρυσή εποχή της κούρσας των τεχνολογικών μετοχών και έχαιρε της απολύτου εμπιστοσύνης τόσο των εποπτικών αρχών όσο και της υψηλής διεθνούς οικονομικής τάξης. Υποτίθεται ότι τα χρήματα που διαχειριζόταν επενδύονταν σε μετοχές εταιρειών, με περίπλοκες δικλείδες ασφαλείας για προσυμφωνημένες αγοραπωλησίες τίτλων στο μέλλον. Ο Madoff υποσχόταν αποδόσεις περίπου 10% τον χρόνο. Στην πραγματικότητα απλώς είχε στήσει μία πολυτελή εκδοχή του κόλπου της πυραμίδας. Όσο για τις αποδόσεις που εμφάνιζε το επενδυτικό του κεφάλαιο - καθώς και η νόμιμη βιτρίνα των δραστηριοτήτων του- φαίνεται ότι ήταν κι αυτές εικονικές με την υποβολή ψευδών δηλώσεων στις αρχές. Δεν αποκλείεται καθόλου το κόλπο να συνεχιζόταν, αν δεν μεσολαβούσε η χρηματοπιστωτική κρίση. Οι πελάτες του Madoff άρχισαν να ζητούν την πρόωρη εξόφλησή τους, με το Madoff να συγκεντρώνει απαιτήσεις πληρωμών ύψους 7 δις. δολ. όμως τα ταμεία ήταν άδεια. Λόγω της κρίσης, ήταν αδύνατον να βρει νέους πελάτες για να ξεπληρώσει τους παλιούς, κι έτσι η υπόθεση ξεσκεπάστηκε, προκαλώντας τεράστια ζημιά σε μεγαλοεπενδυτές και ιδρύματα που πιάστηκαν στα δίχτυα του. Σύμφωνα μάλιστα με δημοσιεύματα του αμερικανικού Τύπου, ορισμένοι πολύ πλούσιοι Αμερικανοί είχαν τοποθετήσει ολόκληρη την περιουσία τους στην πυραμίδα του Madoff, με αποτέλεσμα σήμερα να μην τους έχει απομείνει τίποτα εκτός από τα ρούχα και τα σπίτια τους.

6.3 Η Έννοια Της «Πυραμίδας»

Μία πυραμίδα (επιχείρηση οργάνωσης δικτύων καταναλωτών, επιχείρηση πολυεπίπεδου marketing, επιχείρηση δικτυακού marketing) είναι ένα απατηλό σύστημα για να βγάζει κανείς χρήματα, το οποίο απαιτεί ένα ατελείωτο ρεύμα στρατολογημένων μελών για την επιτυχία.

Τα μέλη αυτά:

- Δίνουν χρήματα σ' εκείνους που τους στρατολόγησαν και
- Στρατολογούν νέα μέλη για να τους πάρουν χρήματα.

Μερικά παραδείγματα της έννοιας της πυραμίδας, μπορεί κάποιος να δει και στην σημερινή εποχή, με εταιρίες που ζητάνε συνεργάτες για αναπτύξουν την πυραμίδα, προωθώντας τις περισσότερες φορές ένα αδιευκρίνιστο προϊόν ή υπηρεσία.

Σχήμα 4. Παραδείγματα διαφημίσεων

<p><u>ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ</u> <u>ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ</u></p> <p>για οργάνωση και εποπτεία δικτύων πωλήσεων</p> <p>Προσοχή: ΟΧΙ ΠΩΛΗΤΕΣ ή ΠΛΑΣΙΕ</p> <p>ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΥΨΗΛΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ</p> <p><u>Σαν ημισπασχόληση:</u> 300.000 έως 600.000 δρχ. το μήνα</p> <p><u>Σαν κύρια απασχόληση:</u> 600.000 έως 12.000.000 δρχ. το μήνα</p>	<p><u>Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ</u> <u>ΕΥΚΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ.</u></p> <p>ΕΠΕΝΔΥΣΤΕ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ</p> <p>& ΚΕΡΔΙΣΤΕ ΕΩΣ 3.000.000 ΤΟ ΜΗΝΑ</p> <p>ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΤΟΙΜΟΙ ΝΑ ΜΟΙΡΑΣΤΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΜΑΖΙ ΣΑΣ</p>
--	--

Πηγή: εφημερίδα Μακεδονία

Μία πυραμίδα λέγεται έτσι επειδή το όλο σύστημα απεικονίζεται σαν ένα τρισδιάστατο τρίγωνο. Αν μία πυραμίδα ξεκινούσε από έναν άνθρωπο στην κορυφή με απλά 10 άτομα κάτω του (οι οποίοι λέγονται downlines), και 100 κάτω τους, και 1000 κάτω τους κλπ. η πυραμίδα θα απασχολούσε όλους τους ανθρώπους στη γη σε μόνο 10 στρώματα μ' ένα μόνον απατεώνα στην κορυφή.

Σχήμα 5. Παράδειγμα πυραμίδας

1
10
100
1,000
10,000
100,000
1,000,000
10,000,000
100,000,000
1,000,000,000
10,000,000,000

Πηγή: Επεξεργασία του συγγραφέα, από Henriques (2008)

Αν το παραπάνω σχέδιο προσπαθούσαμε να το αναγάγουμε σε πραγματικά γεγονότα, τότε θα διαπιστώναμε ότι:

- Αν ο συνολικός πληθυσμός της γης ήταν 5 δισεκατομμύρια και όλοι ήμασταν αναμειγμένοι σε μία πυραμίδα, το κατώτερο στρώμα θα αποτελούνταν από περίπου το 90% του πλανήτη, δηλαδή περίπου 4,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι. Έτσι για 500 εκατομμύρια κερδισμένους, 4,5 δισεκατομμύρια πρέπει να είναι χαμένοι.

Η βασική ιδέα της πυραμίδας ήταν και είναι:

Το γεγονός ότι μπορούσε κάποιος να πάρει χρήματα από το άτομο 1 και να του πει ότι θα του δώσει έναν υψηλό τόκο για τα χρήματά του. Όταν το άτομο 2 έδινε χρήματα, για παράδειγμα στον Πόνζι, ο Πόνζι έπαιρνε μέρος αυτών των χρημάτων και τα έδινε στο άτομο 1 - επομένως εκπλήρωνε την υποχρέωση να του δώσει έναν υψηλό τόκο. Όταν το άτομο 3 ερχόταν, ο Πόνζι έπαιρνε μέρος αυτών των χρημάτων για να πληρώσει το άτομο 2 - επομένως εκπλήρωνε την υποχρέωσή του. Αν δεν υπήρχε 4, τότε ο Πόνζι δεν μπορούσε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις τους στο 3.

Υπάρχει επίσης και μια φράση γνωστή ως «Robbing Peter to pay Paul» (δηλαδή κλέβοντας το Πέτρο για να πληρώσεις το Παύλο) η ερμηνεία της οποίας μας βοηθάει να αντιληφθούμε που στηρίζεται μια αντίστοιχη απάτη. Όταν τα χρέη λοιπόν

οφείλονται και τα χρήματα για να πληρώσει τις υποχρεώσεις είναι ελλιπής, είτε λόγω της κακής τύχης ή εκούσιας κλοπή οφειλέτες συχνά κάνουν τις πληρωμές τους με δανεισμό ή κλέβουν από άλλους επενδυτές που έχουν. Έτσι η εξόφληση του παλιού χρέους γίνεται μέσω της δημιουργίας νέου γεγονός που μακροπρόθεσμα δημιουργεί αλυσίδα χρεών-επενδυτών που εγκυμονεί το κίνδυνο της διακοπής της αλυσίδας λόγω έλλειψης νέων κρίκων.

Σύμφωνα με τους Kramer και Ward (2009), σε καθαρή πυραμίδα, ένα μέλος πρέπει να δώσει ένα ποσό, π.χ. 10.000 euro.

Από τη στιγμή αυτή, στρατολογεί π.χ. 10 ακόμη μέλη τα οποία του δίνουν 10.000 euro. Ο καθένας στην ουσία έδωσε 10.000 και κέρδισε 90.000. Για να συνεχίζουν να κερδίζουν όλοι και να μη χάνει κανείς, η εγγραφή νέων μελών πρέπει να συνεχίζεται αιώνια. Σ' ένα πλανήτη με περιορισμένο αριθμό ανθρώπων, ακόμη κι αν ο πλανήτης είναι σαν τη Γη με περίπου 6 δισεκατομμύρια πιθανά μέλη, όλοι ξεμένουν από νέα μέλη αρκετά σύντομα. Έτσι λοιπόν, το αποτέλεσμα είναι αναπόφευκτο:

- στην καλύτερη περίπτωση κάποιιοι φεύγουν με πολλά λεφτά, ενώ οι περισσότεροι χάνουν όσα έβαλαν. Με άλλα λόγια, ο μόνος τρόπος να βγάλει κάποιος χρήματα από μία τέτοια διαδικασία είναι εξαπατώντας άλλους υποσχόμενος ότι κάτι θα κερδίσουν κι αυτοί, ενώ αυτό είναι αδύνατον.

6.4 Σχετικά Παραδείγματα Ponzi Scheme

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναφέρουμε ορισμένες περιπτώσεις που απασχόλησαν την κοινή γνώμη και σχετίζονται με περιπτώσεις Ponzi Scheme.

6.4.1 Περίπτωση Caritas

Σύμφωνα με τους Carvajal et. al (2009), μεταξύ 1990-1994 η Ρουμανία έζησε τον πυρετό των Ponzi schemes με περίπου 600 διαφορετικά schemes, το μεγαλύτερο των οποίων ήταν η Caritas. Η εταιρεία Caritas, ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1992 από τον

Ioan Stoica αρχικά ως εταιρία περιορισμένης ευθύνης με μόλις 100.000 λεί. Στην εταιρεία αυτή ήταν αναμεμειγμένο το 20% του πληθυσμού και υπόσχονταν 800% κέρδη σε 100 ημέρες.

Αρχικά μόνο οι κάτοικοι του Κλουζ μπορούσαν να κάνουν καταθέσεις καθώς αναφερόταν σε συγκεκριμένο εύρος, αλλά σύντομα αυτοί οι κάτοικοι έγιναν "οικονομικοί αντιπρόσωποι" για φίλους και συγγενείς από άλλες περιοχές κι έτσι ο περιορισμός αυτός καταργήθηκε. Οποιοσδήποτε Ρουμάνος πολίτης μπορούσε να κάνει καταθέσεις στην Caritas με τέτοιους ελκυστικούς όρους. Μία έκθεση που αποδίδεται στις μυστικές υπηρεσίες, υποστηρίζει ότι 1,2 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν επενδύσει στην Caritas τους πέντε πρώτους μήνες του 1993 - αρκετά πριν το scheme φτάσει στο απόγειο του.

Ένα άρθρο στους New York Times, τον Νοέμβριο του 1993, ανέφερε εκτιμήσεις οικονομολόγων οι οποίες υπολόγιζαν ότι το «σχέδιο» αυτό είχε μαζέψει συνολικά 1-5.000.000.000 \$. Καθώς ο πληθωρισμός της Ρουμανίας το 1993 ήταν 300%, υπήρχε μία πτώση πραγματικού εισοδήματος κατά 40% σε σχέση με το 1989. Τα επιτόκια ήταν αρνητικά, η χρηματοδότηση καθώς και ο δανεισμός περιορισμένα, οπότε δημιουργήθηκε ένα κύμα "επενδυτών" από την Ουγγαρία, τη Γερμανία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία που έρχονταν στη Ρουμανία για να καταθέσουν τα χρήματά τους μέσω φίλων. Η κατάρρευσή της ήταν αναπόφευκτη το 1994 όταν ο Ioan Stoica επίσημα ανακοίνωσε το τέλος της.

6.4.2 MMM Corporation

Σύμφωνα με τον Bhattacharya (1998), η MMM corporation ήταν μια ρωσική επιχείρηση που σχημάτισε μια από τις μεγαλύτερες πυραμίδες τύπου Πόνζι στο κόσμο, τη δεκαετία του '90. Τουλάχιστον τρία εκατομμύρια άνθρωποι έπεσαν θύματα της απάτης όπως υπολογίζεται και χάθηκαν τουλάχιστον \$1.5 δισεκατομμύρια.

Εμπνευστής της ο Sergei Mavrodī που την ίδρυσε το 1989 μαζί με τον αδελφό του Vyacheslav Mavrodī και την Olga Melnikova εξ ου και το όνομα της –MMM - που προφανώς προέρχεται από τα αρχικά των επώνυμων των τριών διευθυντών της.

Έπειτα από μια αποτυχημένη επιχειρηματική προσπάθεια που δραστηριοποιούνταν στη εισαγωγή υπολογιστών και εξοπλισμού γραφείων κατάφερε

να στήσει με επιτυχία ένα Ponzi Scheme στα μέσα του 1993. Η MMM αναπτύχθηκε γρήγορα μέσω της πολιτικής των διαφημίσεων και αγγελιών που ακολούθησε χρησιμοποιώντας επώνυμα πρόσωπα για τη προώθηση των επενδύσεων της. Επίσης κατά τη διάρκεια του 1994, στο παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου χρηματοδότησε τη ρωσική ομάδα ποδοσφαίρου δεσμεύοντας έτσι μεγάλο μέρος της διαφημιστικής εκστρατείας. Τα μερίσματα που πρόσφερε 1.000% και η φήμη που είχε δημιουργηθεί από τα μέσα στο ευρύ κοινό καθιστούσαν την επένδυση ασφαλή. Τον Ιούλιο του 1994 μία νέα μορφή MMM μετοχής βγήκε στην αγορά, το όνομα της "Mavrodki" οπού έμοιαζε με χαρτονόμισμα του επιτραπέζιου Monopoly με το πρόσωπο του προέδρου της MMM, Sergei Mavrodí τυπωμένο στη μία πλευρά, κυκλοφορούσε σε διάφορα χρώματα, ανάλογα με την αξία του, και είχε ένα ειδικό μελάνι που έλαμπε στο υπεριώδες φώς για να ξεχωρίζει από πλαστά.

Στις 22 Ιουλίου του 1994 η αστυνομία έκλεισε τα γραφεία MMM για φοροδιαφυγή. Διάφορες οργανώσεις των «εξαπατημένων επενδυτών» κατέβαλαν προσπάθειες να ανακτήσουν τις χαμένες επενδύσεις τους, αλλά ο Sergey Mavrodí χειρίστηκε την αγανάκτησή τους και την κατεύθυνε προς στην κυβέρνηση. Τον Αύγουστο του 1994 Mavrodí συνελήφθη για φοροδιαφυγή. Εντούτοις, εκλέχτηκε σύντομα στη ρωσική Δούμα, με την υποστήριξη των «εξαπατημένων επενδυτών». Υποστήριξε ότι η κυβέρνηση και όχι η MMM, ήταν αρμόδια για τους ανθρώπους που χάνουν τα χρήματά τους, και υποσχέθηκε να αρχίσει ένα πρόγραμμα επιστροφής. Το ποσό που καταβλήθηκε τελικά πίσω ήταν μικροσκοπικό έναντι της οφειλής. Τελικά η MMM κηρύξει πτώχευση στις 22 Σεπτεμβρίου 1997. Το 1998, εκδόθηκε ένταλμα για τη σύλληψη του Mavrodí, ο οποίος έμοιαζε να έχει εξαφανιστεί. Ο Mavrodí βρέθηκε τελικά και συνελήφθη το 2003 για δεύτερη φορά και έπειτα από ποινή 4,5 χρόνων αφέθηκε ελεύθερος στις 22 Μαΐου του 2007.

6.4.3 Περίπτωση Της Αλβανίας (Scheme Malvasia)

Δεν είναι υπερβολική η άποψη που υποστηρίζει ότι ένα μεγάλο μέρος του Αλβανικού πληθυσμού εγκατέλειψε τη χώρα μετά το 1997 όπου η μικρή αυτή χώρα γνώρισε την κατάρρευση των εκεί Ponzi schemes, τα οποία υποστηρίζονταν από την κυβέρνηση. Σε πολλές γειτονικές χώρες αυτή η μεταναστευτική έκρηξη δημιούργησε πολλά

προβλήματα, ιδιαίτερα στη Βοσνία, καθώς στην Ιταλία και την Ελλάδα η είσοδος σύντομα απαγορεύτηκε και ο έλεγχος ήταν πολύ πιο αυστηρός και μεθοδικός.

Σύμφωνα με τον Jarvis (2000), μετά τις εκλογές της 26ης Μαΐου 1996 οι οποίες παγκόσμια καταδικάστηκαν για απροκάλυπτες παρατυπίες, η κατάσταση στην Αλβανία χειροτέρευσε πολύ γρήγορα. Η κυβέρνηση του Δημοκρατικού Κόμματος επέτρεψε την ανάπτυξη περιέργων οργανισμών που αποκαλούνταν "ιδρύματα φιλανθρωπίας". Οι οργανισμοί αυτοί ήταν πυραμίδες, ή πιο σωστά Ponzi schemes που στην αρχή απλά ξέπλεναν μικρές ποσότητες χρήματος. Σύντομα, η πολιτική ευφορία απλώθηκε σε όλα τα στρώματα της Αλβανικής κοινωνίας και σε λίγους μήνες σχεδόν όλοι έβαζαν χρήματα σε τέτοια MMF (Make Money Fast) schemes.

Σύμφωνα με το ίδιο, υπολογίζεται ότι σχεδόν 1.500.000.000 \$ είχε επενδυθεί σε περισσότερα από 10 τέτοια schemes, τα οποία έδιναν κέρδη από 10% έως 25% το μήνα. Το μέσο μηνιαίο εισόδημα είναι περίπου 80 \$. Σχεδόν 500.000 από τα 3.200.000 άτομα πληθυσμό επένδυσαν στα schemes αυτά (το 1/6 του πληθυσμού). Με περίπου 400.000 Αλβανούς να δουλεύουν στο εξωτερικό (κυρίως στην Ιταλία και Ελλάδα) και ένα ανερχόμενο ιδιωτικό τομέα, οι καταθέσεις ιδιωτών ανέρχονταν σε 15% του ΑΕΠ ή 350.000.000 \$ (ενώ ήταν σχεδόν μηδενικοί 2-3 χρόνια πριν). Αυτές οι καταθέσεις σε συνδυασμό με συνάλλαγμα από τους μετανάστες στο εξωτερικό έφτασαν περισσότερα από 600.000.000 \$ το 1995 και περισσότερα από 700.000.000 \$ το 1996. Πολλοί πούλησαν τα σπίτια τους, οικόπεδα ή προσωπική περιουσία για να τα επενδύσουν στις πυραμίδες ενώ οικονομικοί μετανάστες στις γύρω χώρες έστειλαν λεφτά από τους προσωπικούς τους λογαριασμούς στα schemes της Αλβανίας. Ένα μεγάλος αριθμός Αλβανών επένδυσαν όλες τις μικροοικονομίες τους.

Προσπαθώντας να μεγιστοποιήσει το κέρδος, το Δημοκρατικό Κόμμα απέφευγε οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με τη λειτουργία τέτοιων σχημάτων - στην αρχή αγνοούσαν όσους ρωτούσαν, μετά πίεσαν τον διευθυντή της Εθνικής Τράπεζας της Αλβανίας να σταματήσει να προειδοποιεί για τους κινδύνους τέτοιων schemes. Βεβαίως ο κίνδυνος ήταν κοντά, τα schemes πλήρωναν μερίδιο στους πρώτους επενδυτές από τα χρήματα των νέων, ένα σύστημα που μπορούσε να διαρκέσει μόνο εάν αυξανόμενος αριθμός επενδυτών συνέχιζε να συνεισφέρει. Παρ' όλα αυτά, τα schemes αυτά έγιναν τόσο δημοφιλή που οποιοσδήποτε έλεγε κάτι εναντίον τους, φαίνονταν σαν να αντιτίθονταν σε ολόκληρο το έθνος.

Τον Οκτώβριο του 1996, όταν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) προειδοποιούσε για τον κίνδυνο, ακόμη και τα κόμματα της αντιπολίτευσης δεν είπαν τίποτα. Απλά κατηγορούσαν την κυβέρνηση ότι χρησιμοποίησε κέρδη από τις πυραμίδες στη προηγούμενη προεκλογική εκστρατεία. Σε μερικές προεκλογικές αφίσες στη Νότια Αλβανία τα ονόματα δυνατών αρχηγών πυραμίδων φαίνονταν δίπλα στα ονόματα των υποψήφιων του Δημοκρατικού Κόμματος. Ακόμη κι όταν αργότερα ο Υπουργός Οικονομικών έκανε μία τυπική και μετρημένη σύσταση στο κοινό να είναι πιο προσεκτικοί με τις επενδύσεις τους, αυτό έγινε μάλλον για να κατευναστούν η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Τα schemes άρχισαν ν' αναταράσσονται το φθινόπωρο του 1996, όταν μερικά άρχισαν να μειώνουν τα ποσοστά κερδών και έβαζαν περιορισμούς στους επενδυτές, πχ. επιτρέποντας ανάληψη κερδών αλλά όχι κεφαλαίου. Η συνέχιση τέτοιων πυραμίδων έχει σαν βασική προϋπόθεση τη φερεγγυότητα και εμπιστοσύνη του κοινού προς αυτές οπότε μόλις αυτή η πίστη κλονίστηκε σταμάτησαν οι νέες καταθέσεις. Μέχρι τα μέσα Δεκεμβρίου 1996 δύο από τα μικρότερα schemes είχαν καταρρεύσει και αμφιβολίες άρχισαν να εκφράζονται για τη βιωσιμότητα των μεγαλύτερων schemes στα οποία δεκάδες εκατομμυρίων είχαν επενδυθεί. Το κοινό άρχισε να διαμαρτύρεται καθώς η κυβέρνηση και ο Πρόεδρος (και κατ' επέκταση το Δημοκρατικό Κόμμα) τους είχαν επιβεβαιώσει αρχικά τη νομιμότητα τέτοιων schemes. Με την κατάρρευση ενός σημαντικού scheme που δραστηριοποιούνταν στο νότο της Αλβανίας η εξέγερση ξέσπασε και ξεκίνησε η πολιτική και κοινωνική κρίση.

Στις 9 Ιανουαρίου 1997 το μεγάλο scheme Malvasia με έδρα την Kucova δήλωσε χρεωκοπία. Το απόγευμα της 15ης Ιανουαρίου 1997 ξεκίνησαν μάχες και οδοφράγματα παντού στην Αλβανία με στόχους κυρίως γραφεία των πυραμίδων καθώς και ιδιωτικές κατοικίες των αρχηγών τους (πχ. το σπίτι της Sudja, μίας γυναίκας που ήταν ηγετικό μέλος ενός μεγάλου scheme και κατάφερε να μαζέψει 50.000.000 \$ δίνοντας 20%-30% κέρδη χωρίς να εξηγήσει πως συνέβαινε αυτό σε μία χώρα με 13% πληθωρισμό).

Στο παρακάτω σχήμα αποτυπώνονται μαζεμένες κάποιες ακόμα παρόμοιες περιπτώσεις.

Σχήμα 6

Επενδυτικά Ponzi Schemes

Country	Name(s)	Years in Operation	Promised Rate of Return	Amounts Invested/Lost		Number of Investors/Accounts	
				In U.S. dollars	In percent of GDP	Number 1/	In percent of population
Jamaica	OLINT, Cash Plus, World Wise, LewFam, etc.	2004-08	6-20 percent/month	1-2 billion	12 ½-25	50,000	2
Grenada	SGL Holdings	2006-08	7-10 percent/month	30 million	5	...	...
United States	Madoff Investment Securities	-2008	10-17 percent/year	50 billion	0.3	13,000	<0.01
Colombia	DRFE, DMG, etc.	2005-08	300 percent/six months	1 billion	0.4	up to 4 million	<8
Lesotho	MKM Burial Society	-2007	60 percent/year	42 million	3	100,000	4
Albania	VEFA, Gjallica, Kamberi, etc.	1991-97	4-19 percent/month	1.7 billion	79	2 million	57
Macedonia	TAT Savings House	-1997	4-5 percent/month	80 million	3	25,000	1
Romania	Caritas	1992-94	800 percent/six months	450 million	1.5	2-3 million	9-13
Russia	MMM	1993-94	7,000 percent/six months	1-1.5 billion	0.5-0.8	1-2 million	0.6-1.3
Peru	CLAE	1978?-93	5 percent/month	200 million	0.3	300,000	1.2
Serbia	Dafiment Bank	1990-93	15 percent/month	600 million	...	14 million	133

Πηγή: Carvajal et al (2009)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

BERNARD MADOFF

Σχήμα 7 *BERNARD MADOFF*

Πηγή: Jackall (2010)

7.1 Εισαγωγή

On Wall Street, his name was legendary. Now it is infamous.

Bernard Madoff, ο Ιταλός “Φαραώ” ένας όρος που «παίχθηκε» πολύ από τα ξένα ΜΜΕ με το που έγινε γνωστό ότι το σκάνδαλο Madoff ήταν ένα "Ponzi scheme", δηλαδή μέθοδος σχεδίου Ponzi. Ο όρος αναφέρεται σε οποιαδήποτε απάτη στηρίζεται σε «πυραμίδα» επενδυτών. Δηλαδή ο ενορχηστρωτής της εκάστοτε απάτης χρησιμοποιεί τα κεφάλαια νέων επενδυτών για να καλύψει τα κενά που αφήνει πίσω η παράνομη δράση του σε σχέση με τα ποσά των παλαιότερων επενδυτών. Είναι γεγονός πως ο Bernard Madoff έπαιξε και κέρδισε το παιχνίδι των κλειστών συνόλων. Συνειδητοποίησε από πολύ νωρίς τι επιζητούσαν οι επενδυτές και το παρείχε με απόλυτη επιτυχία. Ειδικότερα, ικανοποιούσε την επιθυμία τους για

ασφάλεια του κεφαλαίου τους, σταθερή απόδοση αλλά και υψηλή πάνω από 10% ετησίως. Αυτό που διέθετε αλλά και παρείχε με επιτυχία ήταν τα προσωπικά χαρακτηριστικά της ηρεμίας, της προνοητικότητας και της ικανότητας να ανταποκρίνεται και να ενεργεί δραστικά σε χρηματιστηριακές κρίσεις και κλυδωνισμούς. Επίσης ήταν ένας διαχειριστής που ακόμη και στα feeder fund έδινε προμήθεια 4%, δηλαδή κατέθετε στους πελάτες του 16% επί του κεφαλαίου τους ετησίως. Παρουσιαζόταν ότι με δυσκολία δεχόταν επενδυτές, αν και η αλήθεια ήταν πως δεχόταν ουσιαστικά στο τέλος τον οποιονδήποτε καθώς η πυραμίδα του είχε ανάγκη από ρευστό. Φαινόταν φερέγγυος και είχε ακόλουθους όχι μόνο από το στενό οικογενειακό περιβάλλον αλλά και το ευρύτερο φιλικό αλλά και άγνωστα άτομα που ήθελαν να επενδύσουν τα κεφάλαιά τους σε μια πολύ δυναμική και ικανή παρουσία.

Βέβαια το καίριο ερώτημα που τίθεται είναι πως οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν εντόπισαν την απάτη. Πράγματι, ο ρόλος όμως των ελεγκτικών αρχών διαπιστώθηκε πως δεν ήταν επαρκής. Καθώς η Madoff Investment Securities ήταν από τους κολοσσούς της Wall Street με πορεία σταθερή και τη φήμη της αξιόπιστης, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν ενεργούσαν με τον τρόπο που άρμοζε και σε περίπτωση εντοπισμού οποιασδήποτε απάτης προτιμούσαν να απομακρυνθούν. Ωστόσο, ο Madoff αναμφισβήτητα είχε προνοήσει και για την αποφυγή εντοπισμού της απάτης του. Ειδικότερα, μεταποιούσε τις μετοχές των χαρτοφυλακίων του σε έντοκα γραμμάτια και δεν άφηνε για έλεγχο τίποτα άλλο. Άλλαζε σε ετήσια βάση ελεγκτική εταιρεία, για την αποφυγή δημιουργίας υποψηφίων. Σε περίπτωση εντοπισμού απάτης από μια ελεγκτική εταιρεία λυόταν η συνεργασία και λόγω του απορρήτου υπέρ του πελάτη οι ελεγκτές σιωπούσαν. Βέβαια, οι ελεγκτικές εταιρείες που επιλέγονταν για συνεργασία ήταν εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά λόγω franchise η υπογραφή τους ήταν ίδια με τις αντίστοιχες των ηνωμένων Πολιτειών.

Επιπροσθέτως, θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο Madoff είχε με το πλευρό του και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, οι τράπεζες συνεργάζονταν μαζί του σε ένα σκληρό παιχνίδι κερδοσκοπίας χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το ρίσκο των επενδυτών τους. Επιδίωκαν άλλωστε μεγάλα κέρδη και λάμβαναν μεγάλα ρίσκα ειδικά με την αναγνώριση των hedge funds, δανείζοντας με αυτή τη λογική αλλά και τοποθετώντας μεγάλα χρηματικά ποσά σε προϊόντα με κερδοσκοπική μόχλευση. Οι εταιρείες hedge funds με τη σειρά τους επιδίωκοντας ένα κέρδος αυξανόμενο σταδιακά, εμπιστεύθηκαν τον Madoff και επαναπαύτηκαν σε αυτό.

Ο Χάρης Μαρκόπουλος, trader της Wall Street, ήταν τελικά ο μόνος άνθρωπος που μπόρεσε μαζί με τους συνεργάτες του όχι μόνο να υποψιαστεί αλλά και να εξετάσει την περίπτωση απάτης του Madoff. Σε πίεση που δέχτηκε λόγω ανταγωνισμού από τον πωλητή μετοχών Φρανκ Κέϊσι να μιμηθεί τη σταθερή κερδοφορία του Madoff, ανακάλυψε και την απάτη. Ο ίδιος διαπίστωσε πως αν οι αγοραπωλησίες των μετοχών του Madoff με τη Split Strike Conversion πραγματοποιούνταν στο μέγεθος που παρουσιάζονταν θα έπρεπε να ασκούν ουσιαστική επιρροή στην αγορά, κάτι όμως που δε συνέβαινε. Ακόμη ο τρόπος αλλά και το χρονικό σημείο αγοράς και πώλησης των μετοχών ήταν πάντοτε το κατάλληλο. Ωστόσο, θα μπορούσε εύκολα να υποψιαστεί κανείς ή να θέλει να εξετάσει την περίπτωση Madoff μόνο και μόνο από το τεράστιο όγκο κερδών και τις συνεχείς, χωρίς λάθος, κινήσεις της στην αγορά. Θα μπορούσε εύλογα να αναρωτηθεί κανείς μήπως είχε οποιαδήποτε εσωτερική πληροφόρηση και παράνομα πετύχαινε υψηλές αποδόσεις ή ότι η Madoff Securities ήταν μια πυραμίδα Πόντσι. Άξιο απορίας ήταν και το γεγονός της άρνησης διενέργειας ελέγχου αλλά της άρνησης της ίδιας της εταιρείας να διαχειριστεί κεφάλαια για δικό της λογαριασμό με τη δημιουργία του δικού της hedge fund.

Ο Χάρης Μαρκόπουλος προέβη σε πέντε καταγγελίες στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ (SEC), από το 1999, αναφέροντας υποψίες για κίνηση από πλευράς Madoff πυραμίδας Πόντσι. Κατήγγειλε επίσης και όλους τους μηχανισμούς ελέγχου για αδιαφορία και αδράνεια καθώς και για απόκρυψη της αλήθειας. Η αδιαφορία των ελεγκτικών μηχανισμών γίνεται φανερό και από το γεγονός ότι και ακόμα όταν στάλθηκε εντολή για έλεγχο της εταιρείας, δε βρέθηκε τίποτα ύποπτο καθώς ο έλεγχος διενεργήθηκε στον 18^ο και 19^ο όροφο της εταιρείας και όχι στον 17^ο που ήταν γνωστό πως εκεί διενεργούσαν όλες τις απάτες.

Αναντίρρητα, η αποκάλυψη της απάτης Madoff συγκλόνησε την παγκόσμια οικονομία. Τα διαχειριζόμενα ποσά άγγιζαν τα 65 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο 70χρονος Madoff καταδικάστηκε σε 150χρόνια φυλάκισης, τη μέγιστη ποινή που είχε οριστεί ποτέ για ποινικό αδίκημα στη Wall Street. Οι δικοί του άνθρωποι άναυδοι από το μεγαλείο της απάτης αλλά και από την κοροϊδία που θεώρησα ότι υπέστησαν όλα αυτά τα χρόνια απομακρύνθηκαν από δίπλα του. Τα θύματα της απάτης είναι αμέτρητα, όπως επίσης και τα ποσά που χάθηκαν. Εντός αυτών των θυμάτων όμως θα μπορούσε να αναφερθεί πως μπορεί να ενταχθεί και το χρηματοπιστωτικό σύστημα

αλλά και οι ίδιοι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί και ειδικότερα το SEC που αψηφώντας τις όποιες ενδείξεις και για χάρη του μεγάλου ονόματος της εταιρείας δεν επιθυμούσαν ουσιαστικά στον εξονυχιστικό έλεγχο και στην αποκάλυψη της απάτης. Ο τρόπος αντιμετώπισης του Madoff από το SEC εξέπληξε και τον ίδιο τον Madoff, ο οποίος δήλωσε πως απορεί για τον τρόπο αντιμετώπισής του από το SEC για χρόνια.

7.2 Η Ιστορία Της Απάτης Του Madoff

Σύμφωνα με Alan Feuer ο εβδομηντάχρονος Bernard Madoff δεν αποκλείεται να μείνει στην ιστορία, ως ένας από τους μεγαλύτερους απατεώνες του σύγχρονου επενδυτικού κόσμου, βαδίζοντας επάξια στα χνάρια του “πρωτοπόρου” Charles Ponzi. Ο μέχρι πρότινος πετυχημένος χρηματιστής, περιζήτητος διαχειριστής κεφαλαίων και πρώην πρόεδρος του Nasdaq ήταν ένα πρόσωπο υπεράνω πάσης υποψίας, και χάρη σε αυτή την ιδιότητα του κατάφερε να στήσει μια κομπίνα ύψους 50δισ.δολαρίων.

Γέννημα-θρέμμα της “μέκκας” των χρηματαγορών, της Νέας Υόρκης, ο εβραϊκής καταγωγής Bernard Lawrence Madoff έδειξε από νωρίς το κάλεσμα του προς το χρήμα. Γεννήθηκε το 1938 στο Queens της Νέας Υόρκης, για να αποφοιτήσει το 1960 από τη νομική σχολή. Τότε ήταν που αποφάσισε να ιδρύσει εταιρεία market making, την Bernard L. Madoff Investment Securities. Ξεκινώντας με κεφάλαιο μόλις 5.000 δολαρίων, ποσό που είχε συγκεντρώσει κάνοντας διάφορες πρόχειρες δουλειές κατά τη διάρκεια των σπουδών του, ο Madoff θα χτίσει σταδιακά τη φήμη του ως κορυφαίος σύμβουλος, καθώς επιστρατεύει τόσο τις γνώσεις και το επιχειρηματικό του δαιμόνιο, όσο και τα νέα εργαλεία που του προσφέρει η τεχνολογία. Ως ειδικός διαπραγματευτής τιμών, η Bernard L. Madoff Investment Securities θα είναι μία από τις πέντε εταιρείες που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη και εξέλιξη του Nasdaq.

Σύμφωνα με τον David Glovin και David Scheer εξαιτίας των σαράντα και πλέον χρόνων στο οικονομικό γίγνεσθαι, της Νέας Υόρκης, ο Madoff είχε εδραιωθεί στην αντίληψη του κόσμου. Μεγάλες εταιρείες από όλο τον κόσμο αλλά και ιδιώτες με σημαντική περιουσία εμπιστεύονταν στην εταιρεία του τεράστια χρηματικά ποσά για χρηματιστηριακές επενδύσεις που θα τους απέφεραν αποδόσεις, τη σταθερότητα των οποίων εγγυόταν το βάρος του ονόματος της Madoff Investment Securities. Μετά

τη δεκαετία του '90, αναλυτές και δημοσιογράφοι, εξέφραζαν υποψίες σχετικά με τις δραστηριότητες της εταιρείας δεδομένου ότι οι αποδόσεις των επενδύσεων που απέφερε στους πελάτες της χαρακτηρίζονταν από μία σταθερότητα που δεν ακολουθούσε τις φυσιολογικές πτώσεις και ανόδους της χρηματιστηριακής αγοράς.

Υποσχότανε η Madoff Investment Securities-« Madoff I.S», σίγουρες αποδόσεις του 10% ,της οποίες κατέβαλε για μεγάλο χρονικό διάστημα και έτσι έγινε ο «μάγος» των πολύ υψηλών αποδόσεων, για πολλά επενδυτικά και κερδοσκοπικά funds, τόσο στις Η.Π.Α όσο και διεθνώς, αλλά και πολλών ιδιωτών, μεγαλοεπενδυτών. Πολλά δε ιδρύματα του ευρύτερου χρηματοοικονομικού τομέα, επεδίωκαν την κατάθεση των Κεφαλαίων τους στην εταιρία του Madoff .

Σύμφωνα με την Diana B.Henriques κατάφερε να δημιουργήσει ένα μύθο εμπιστοσύνης και σιγουριάς για την επενδυτική του πολιτική και μια προσέγγιση των επενδυτικών προϊόντων της εταιρίας του «Madoff I.S», που πολλές φορές έφτανε στην υπέρογκη προμήθεια του 20% για την τοποθέτηση στα σίγουρα και υπεραποδοτικά κεφαλαιακά-επενδυτικά προϊόντα της «M.I.S» που οι αποδόσεις τους βασίζονταν στην συνεχή ροή νέων επενδυτικών κεφαλαίων, που πλήρωναν τις μεγάλες αποδόσεις στους παλαιότερους..

Έτσι λοιπόν όσο τα πράγματα πήγαιναν καλά στα διεθνή χρηματιστήρια και τις άλλες διεθνείς επενδύσει, η πυραμίδα του Madoff' δούλευε ικανοποιητικά με βάση τη γνωστή λειτουργική δομή και λογική των πυραμιδικών επενδυτικών σχημάτων. Δηλαδή Εφόσον έμπαιναν συνεχώς καινούργιοι παίχτες-επενδυτές, το γεγονός αυτό εξασφάλιζε την κανονική καταβολή των υπεραποδόσεων των προϊόντων της σε όλους τους προηγούμενους πελάτες της κάθε μήνα.

Επίσης σύμφωνα με τον Robert Jackall ένα βασικό στοιχείο που εξασφαλίζει την απρόσκοπτη λειτουργία της πυραμίδας, ήταν η “μυστικότητα”, δηλαδή η αδιαφάνεια, και το απόρρητο για τους πελάτες-επενδυτές, στο πως δουλεύει το επενδυτικό σχήμα και η επενδυτική πολιτική της εταιρίας του Madoff, σε κατά τα αλλά εμπειροτάτους στις επενδύσεις πελάτες της. Έπρεπε οι πελάτες-επενδυτές να εμπιστεύονται εν λευκώ τον αξιοσέβαστο πρώην διευθυντή ενός μεγάλου χρηματιστηριακού δικτύου όπως ο NASDAQ, άσχετα αν αυτός παραβίαζε τις βασικές αρχές της χρηματοοικονομικής επενδυτικής διαχείρισης και αυτό έκαναν. Αυτή ήταν η ικανότητα του Madoff, η δημιουργία μιας μυστηριακής-ομιχλώδους και με ένα “φωτοστέφανο” αίγλης και υπεροχής που φτάνει τα όρια της επενδυτικής μαγείας,

ενώ ήταν μια «ταχυδακτυλουργική απάτη» που άφηνε τους αυθυποβαλλόμενους επενδυτές έκπληκτους και άφωνους.

Η εταιρία του Madoff “συνεργάστηκε” επενδυτικά με τους πιο αξιόπιστους διεθνείς επενδυτικούς οίκους και τράπεζες., σε όλο τα πλάτη της Γης, από την Άπω Ανατολή (Ιαπωνία – Χονγκ Κονγκ – Κορέα –Φιλιπίνες) την Ευρώπη (όπως Ισπανία –Αγγλία-Γαλλία –Ιταλία –Βέλγιο) Ιαπωνία (Η Nomura Bank και Nomura Holdings, είχαν απώλειες 27.6 δις δολάρια. Σε τράπεζες και επενδυτικές εταιρίες όπως η Royal Bank of Scotland, BNP -Paribas, η Natixis, η UBS κ.λ.π.

Αυτό επέτεινε ,σταθεροποίησε και επέκτεινε συνεχώς την επενδυτική της φήμη και την συνεπώς και άλλοι ακολουθούσαν την εμπιστοσύνη των διεθνών τραπεζικών οίκων και επενδυτικών ιδρυμάτων προς στην εταιρία του Madoff. Στην Γερμανία οι 2 μεγαλύτερες τράπεζες Deutsche Bank και Commerzbank. Στην Ισπανία η δεύτερη σε μέγεθος BBKA που έχασε 500 εκατομμύρια €, συμφωνά με δηλώσεις του Ισπανού υπουργού Οικονομικών Πέδρο Σόλμπες. Στην Αγγλία η HSBC έχασε 1,5 δις δολάρια .Στην Ιταλία η Unicredit και η Banco Popolare με ζημιά 100 εκατομμύρια € η κάθε μια. Στην Γαλλία οι τράπεζες Natixis και BNP Paribus(η τελευταία ενεπλάκη και στο δικαστικό σκάνδαλο της βελγικής κυβέρνησης του Ιβ Λετέρν που παραιτήθηκε εξ αιτίας αυτού) . Ο κ. Madoff δεν ήταν διαχειριστής hedge funds αλλά διαχειριζόταν, μέσω της εταιρίας του, κεφάλαια των πελατών του, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο λειτουργούσε μπορούσε να «κρυφτεί» μία απάτη. Όμως οι εξαιρετικές αποδόσεις που προσέφερε προσέλκυσαν από το 0,5% έως το 1% του κλάδου των hedge funds

Ο γαλλικός τραπεζικός όμιλος "Credit Mutuel" ανακοίνωσε, δυνητικές "ζημιές έως του ποσού των 90 εκατομμυρίων ευρώ". Σε επίσημη ανακοίνωση τονίστηκε: "Οι ζημιές μας θα είναι 'παράπλευρες -από δραστικά υποτιμημένα πλέον ομόλογα, δηλαδή -και τελικά μπορεί να φθάσουν και τα 90 εκατομμύρια ευρώ". Το ποσό των 90 εκατομμυρίων ελβετικών φράγκων ανακοίνωσε ότι έχει ζημιά από την ίδια υπόθεση και ο ελβετικός ασφαλιστικός όμιλος "Swiss Life". Ενενήντα εκατομμύρια ελβετικά φράγκα ισοδυναμούν, σήμερα, με περισσότερα από 57 εκατομμύρια ευρώ (57,2 εκατομ.). "Οι ζημιές μας θα προέλθουν από τη στενή συνεργασία μας με τις ιδιωτικές τράπεζες "Reichmuth", "UBP", "RMF" και "όχι, άμεσα, από τα δικά μας λογιστικά", αναφέρεται επίσημα από τον ελβετικό όμιλο.

Ανάμεσα στους χαμένους συγκαταλέγονται γερουσιαστές, επιχειρηματίες, επενδυτές-κερδοσκόποι που έχασαν σημαντικότερα ποσά. Διάσημοι και φιλανθρωπικά ιδρύματα έπεσαν στην πυραμίδα madoff όπως: Οι Bramdeam Alternatives με 21 εκατομμύρια στερλίνες. Ο επενδυτής ιδιοκτήτης της New York Daily news Mort Zukerman που έχασε 30 εκατομμύρια δολάρια. Ο Karl Sapino που έχασε 145 εκατομμύρια δολάρια. Ο A. Bouson της χρηματιστηριακής E.M.I που έχασε 270 εκατομμύρια δολάρια. Ο Walter Noel της Fairfield Greenwich Group που είχε χαρτοφυλάκιο ύψους 7,5 δις δολαρίων και έχασε το σημαντικότερο μέρος της αξίας του. Η Sterling Equities έχασε μεγάλα απροσδιόριστα ακόμα ποσά. Ο Σίβεν Σπίλμπεργκ και ο σύντροφος της Ούμα Θέρμαν, Αρμπαντ Μπασον είναι μεταξύ των απατηθέντων. Όπως όλοι, έδιναν χρήματα ελπίζοντας στο κέρδος, αλλά απλώς βοήθησαν τα ταμεία του μεγαλοχρηματιστή που με τα λεφτά των πρώτων αποζημίωνε τους δεύτερους επενδυτές.. Μια απλή αλλά πανάκριβη πυραμίδα. Όλο και μεγαλύτερα ονόματα προστίθενται στη λίστα του Μάντοφ. Ο Μορτ Ζάκερμαν (μεγιστάνας ακίνητης περιουσίας), οι ιδιοκτήτες των New York Mets, ο πρώην ιδιοκτήτης των Philadelphia Eagles

Ο ελληνικής καταγωγής Χάρης Μαρκόπουλος φέρεται να είχε ειδοποιήσει την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ από το 1999 για τη δομή και τον τρόπο λειτουργίας της Madoff Investment Securities, Η εμπιστοσύνη όμως προς την εταιρεία και ιδίως προς το πρόσωπο του ιδρυτή της ήταν τόσο μεγάλη ώστε οι υποψίες δεν κατάφεραν να κλονίσουν τους επενδυτές ή τις ρυθμιστικές αρχές ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι ο «βασιλιάς ήταν στην πραγματικότητα γυμνός».

Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2008 ώθησε ένα μεγάλο μέρος των επενδυτών να αποσύρει τα κεφάλαιά του από επισφαλείς τοποθετήσεις. Η αδυναμία του Madoff να καλύψει αίτημα 7 δις. δολαρίων στους πελάτες του ήταν η αρχή της αποκάλυψης του σκανδάλου που ολοκληρώθηκε με τη σύλληψη του στις 11 Δεκεμβρίου από αξιωματικούς του FBI.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο κ. Madoff αμέσως μετά τη σύλληψή του παραδέχτηκε χωρίς περιστροφές το σχέδιό του που συνοψίστηκε στη φράση του «ήταν όλα ένα μεγάλο ψέμα». Όπως αναφέρει η αστυνομική έκθεση, τα αρχεία και τα στοιχεία της παράνομης δράσης του ήταν κρυμμένα σε έναν από τους ορόφους του κτηρίου όπου είχε την έδρα της η Madoff Investment Securities. Του χρονικού της σύλληψης προηγήθηκε μία συνάντηση που είχε ο Madoff στις αρχές του Δεκεμβρίου με τον

έναν από τους δύο γιους του που εργάζονταν ως στελέχη στην εταιρεία του και του αποκάλυψε ότι κάποιοι πελάτες του είχαν ζητήσει την επιστροφή συνολικά 7 δισ. δολ. τα οποία αδυνατούσε να πληρώσει λόγω έλλειψης ρευστότητας. Στις 9 Δεκεμβρίου ανακοίνωσε στον έτερο γιο του ότι προτίθετο να πληρώσει δύο μήνες νωρίτερα από ό,τι ήταν προγραμματισμένο τα bonus των στελεχών της εταιρείας του. Οι δυο άντρες είχαν αντιληφθεί ότι η συμπεριφορά του προέδρου τις εταιρείας ήταν πολύ ανήσυχη τις τελευταίες εβδομάδες. Μετά τα αποκαλυπτήρια, οι γιοι του κατέδωσαν τον Madoff στις αστυνομικές αρχές.

Τα περιουσιακά στοιχεία και η Madoff Investment Securities βρίσκονται σε διαδικασία ρευστοποίησης. Στον Bernard Madoff έχουν απαγγελθεί κατηγορίες για απάτη ενώ ορίστηκε εγγύηση ύψους 10 εκατ. δολαρίων για την αποφυλάκισή του, η οποία καταβλήθηκε την ημέρα της σύλληψής του από τη σύζυγό του Ruth. Προς το παρόν τελεί υπό περιορισμό στο διαμέρισμά του στο Manhattan έως ότου οριστεί η ημερομηνία της δίκης του.

7.3 Αποτυχία Των Εποπτικών Αρχών

Η αποτυχία των αρχών ελέγχου είναι βέβαιη: σαφώς κάτι πήγε πολύ στραβά ώστε να υπάρξει μία τόσο μεγάλη απάτη. Ορκωτοί λογιστές, SEC και funds of funds τα οποία υποτίθεται ότι έπρεπε να ελέγχουν τον κ. Madoff είναι πέραν πάσης αμφιβολίας οι κύριοι υπεύθυνοι του σκανδάλου αυτού. Είναι αληθές πως απέτυχε να δράσει άμεσα και αποτελεσματικά για σχεδόν μια 10ετία η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ στους ισχυρισμούς για κακή διαχείριση στην Bernard Madoff, η οποία αισχροκέρδησε εις βάρος των επενδυτών με τις απώλειες να αποτιμώνται στα 50 δισ. δολάρια, παραδέχεται ο επικεφαλής της SEC, Christopher Cox.

Ειδικότερα, δέκα χρόνια προσπαθούσε ο μαθηματικός οικονομικός -αναλυτής Χάρης Μαρκόπουλος έλληνας τρίτης γενιάς, να πείσει την Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς SEC. Σύμφωνα με τις καταγγελίες του άλλοτε συνεργάτη της SEC Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, ότι ο θρύλος της Wall-Street Bernard Madoff, εκ των ιδρυτών του δείκτη NASDAQ και ιδιοκτήτης ενός γιγάντιου επενδυτικού Fund, ήταν ένας απατεώνας.

Τη χρονική στιγμή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης δικαιώθηκε ο Μαρκόπουλος. Αποκαλύφθηκε ότι ο Madoff είχε στήσει ένα απίστευτο κόλπο τύπου πυραμίδας με θύματα εκπροσώπους της αφρόκρεμας των ΗΠΑ, μεγάλες επενδυτικές εταιρείες, ακόμη και παγκόσμιους τραπεζικούς κολοσσούς.

Ο Madoff καταδικάστηκε σε 150 χρόνια φυλακή, αλλά μέχρι τώρα έμεναν στο απυρόβλητο οι μηχανισμοί που τον προστάτευαν και του προσέφεραν κάλυψη να στήσει και να λειτουργεί την τεράστια πυραμίδα του. Την πληροφορία, ότι η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, που είναι ταγμένη να ελέγχει την τήρηση των κανόνων λειτουργίας της χρηματαγοράς, κατέστρεφε συστηματικά αποδεικτικά στοιχεία εξαπάτησης επενδυτών, από τον Bernard Madoff και γνωστές τράπεζες της Wall-Street, τις καταγγελίες για την καταστροφή ντοκουμέντων δημοσιοποίησε ο Ρεπουμπλικάνος γερουσιαστής Charles Grassley. Σύμφωνα με τις καταγγελίες του άλλοτε συνεργάτη της SEC, στο διάστημα 1993 – 2010 καταστράφηκαν συνολικά 9000 ντοκουμέντα. Τα ντοκουμέντα αυτά αναφερόντουσαν σε έρευνες των αρχών που βρισκόντουσαν σε πρώιμο στάδιο πριν διαβιβαστούν για τη διεξαγωγή τακτικής έρευνας. Τα στοιχεία αυτά εκτός από την περίπτωση της πυραμίδας Madoff, αναφερόντουσαν σε έρευνες κατά της Goldman Sachs αναφορικά με τη διαπραγμάτευση Credit Default Swaps (CDS) Ομίλου AIG, καθώς και έρευνες σε βάρος της Deutsche Bank και της Lehman Brothers.

7.3.1 Η Ουσιαστική Ανυπαρξία Και Των Μηχανισμών Εποπτείας Και Ελέγχου

Είναι επίσης πολύ ενδιαφέρον εδώ, να σκιαγραφήσουμε την ανυπαρξία ελέγχου για την παραβίαση των “Βασικών κανόνων επενδύσεων” όπως τα προτείνει και τα διδάσκει η επενδυτική χρηματοοικονομική. Ποια ήταν λοιπόν, αυτά τα δομικά αρνητικά δεδομένα της ασυδοσίας του Madoff, για την μη επιτήρηση αλλά και την πρακτική της απατής του;

Παραβιάζουν όπως είδαμε τα δεδομένα αυτά, την βασική «αρχή της διασποράς» του επενδυμένου κεφαλαίου (ο κανόνας είναι πότε πάνω από το 5% του συνολικού κεφαλαίου σε κάθε Fund), ενώ εδώ είχαμε επενδύσεις παραπάνω ποσοστού σε ένα Fund. Ακόμη η επίδειξη υπερβολικής εμπιστοσύνης σε έναν άνθρωπο, έστω σαν τον

Madoff με την γνωστή φήμη, γεγονός που κάνει κάποιον να αναρωτηθεί αν οι μεγάλοι επενδυτές – πελάτες του, ήθελαν να εξαπατηθούν ή ξεγελαστήκαν εύκολα, ενώ είναι γνωστό ότι οι υπερκανονικές αποδόσεις στα χρηματοοικονομικά εργαλεία, κρύβουν σίγουρα κάποια μηχανευόμενη κομπίνα κάποιου που έχει την αύρα ενός “μάγου των επενδύσεων”.

Έτσι με βάση τις παραπάνω αρχές, η “υπόθεση κατάχρησης του Madoff” έχει χαρακτηριστικά «παιδαριώδους» θα λέγαμε αφελείας, και αμέλειας από μέρους, των μεγάλων διαχειριστών των τεράστιων κεφαλαίων των Funds. Και αυτό σε συνάρτηση ενός σύνθετου χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος, που εμπεριείχε τεράστιο κίνδυνο, που πολλαπλασίαζε αυτού του «αδιόρατου» τύπου επένδυση κεφαλαίου, με άγνωστη σύνθεση και δομή της ποιότητας του χαρτοφυλακίου της εταιρίας του Madoff. Τακτικές πολύ επικίνδυνες για τις ίδιες τις ισορροπίες του παγκοσμίου χρηματοοικονομικού συστήματος. Τακτικές που παραμέριζαν βασικές αρχές της χρηματοοικονομικής και της ελεγκτικής και που μαζί με την άλλη μεγάλη άφρονα τακτική των Subprimes, δημιούργησαν θεσμικές ανισορροπίες και κινήσεις που έφεραν κατάρρευση και καταστροφή αργότερα, με την εμφάνιση της Αμερικανικής αρχικά και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στην συνέχεια, με την κατάρρευση των τραπεζών και τα τεράστια κεφάλαια που χρειάστηκαν τα κράτη για να συγκρατήσουν την πλήρη κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι αλήθεια ότι ο τεράστιος αριθμός των οικονομικών σκανδάλων αποκαλύπτει τις αδυναμίες που υπάρχουν τόσο στον εσωτερικό έλεγχο των εταιριών, όσο και από πλευράς των εποπτικών και ελεγκτικών αρχών του χρηματοπιστωτικού συστήματος (σε εθνική και σε διεθνή βάση). Γεγονός αξιοσημείωτο για τον βαθμό ευθύνης των εθνικών και παγκοσμίων ελεγκτικών αρχών, που οφείλουν να προστατεύουν τόσο σε εθνικό/μικροοικονομικό, όσο και διεθνοποιημένο επενδυτικό περιβάλλον την ασφαλή έντιμη και αξιόπιστη λειτουργία των επενδύσεων από υπερβάσεις και παρανομίες των εταιριών και ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στο διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα και επενδύουν τεράστια ποσά κεφαλαίων των διαφόρων πελατών τους. Αυτό είναι ένα θέμα που αποτελεί την καρδιά του ζητήματος της αξιοπιστίας και διαφάνειας των θεσμών, όπου παίζονται τα συμφέροντα, η περιουσία, τα κεφαλαία των αποταμιευτών-επενδυτών τόσο των μικρών όσο και των μεγάλων επενδυτών και των θεσμικών.

Το ερώτημα λοιπόν παραμένει. Υπάρχουν ασφαλιστικές δικλίδες που να προλαμβάνουν και να προφυλλάσουν τα “λεφτά” και τις περιουσίες των επενδυτών που τα εμπιστεύονται στο ευρύτερο επενδυτικό “σύστημα”.

Το περίεργο είναι ότι ενώ τυπικά υπάρχουν αυτές οι ασφαλιστικές δικλίδες η ιστορία μας έχει δείξει το αντίθετο εξαιτίας της ακραίας ελευθερίας των αγορών που επιτρέπει στην ουσία να γίνονται μια σειρά παρομοίων λειτουργικών αυθαιρεσιών(π.χ Madoff) των αγορών και αυτών που τις «καθοδηγούν». Αυθαιρεσιών που οδηγούν στην κατάχρηση της «ιδέας» της εμπιστοσύνης των επενδυτών που “επέβαλε” και δημιούργησε στο όνομα της ελευθερίας των αγορών και των επιλογών σε αυτές και έδωσε την δυνατότητα στο κάθε στέλεχος των αγορών, να φτάνει στα όρια και της επενδυτικής απατής. Επιλογών βεβαία επικινδύνων που τρέφουν και αναπτύσσουν την αδιαφάνεια την κομπίνα και την σκόπιμη σύγχυση των πραγματικών δεδομένων, που φθάνουν πολλές φορές τα όρια της κατάχρησης και της απατής, που υπονομεύει την λειτουργικότητα του ιδίου του συστήματος στο καίριο θέμα της αξιοπιστίας του.

Και αυτό που διαπιστώνουμε μετά από αυτά είναι τα παρακάτω συμπερασματικά σημεία.

A) Την αναίσχυνη ανευθυνότητα των μεγάλων διαχειριστών των επενδυτικών κεφαλαίων που διαχειρίζονται κεφαλαία των ανυπεράσπιστων πολλών χιλιάδων ή εκατομμυρίων ανθρώπων. Ανευθυνότητα διαχειριστική, χωρίς να νοιάζονται και να σκέπτονται, για το πώς βγαίνουν αυτά τα πολύ υψηλά κέρδη/αποδόσεις και άρα δεν νοιάζονταν για τον πολύ υψηλό χρηματοοικονομικό κίνδυνο στον οποίο εκθέτουν τον πελάτη τους, από τις ταχυδακτυλουργίες απατεώνων τύπου Madoff, που για 17 χρονιά ανακύκλωνε τα κεφαλαία στην πυραμίδα του.

B) Η μεγάλη απορία για την θεσμική ανευθυνότητα της «Αμερικανικής επιτροπής κεφαλαιαγοράς» – SEC (Securities exchange commission, όταν μάλιστα υπήρχαν επανειλημμένες καταγγελίες από ανταγωνιστικές εταιρίες, ότι ο Madoff παραβιάζει βάνουσα και κατάφορα την σχετική νομοθεσία σε βάρος των πελατών του, γιατί είναι αδύνατον να βγάλει ο οποιοσδήποτε τεχνοκράτης των επενδύσεων τέτοιες υπερκανονικές αποδόσεις με βάση τα πραγματικά δεδομένα των αγορών.

Γ) Η ευπιστία που υπήρχε από τους επενδυτές να μην ελέγχουν τον τρόπο διαχείρισης και σύνθεσης του χαρτοφυλακίου του Madoff, ενώ αυτός είχε προφανέστατη αδιαφανή λειτουργία και δεν κοινοποιούσε ποτέ καμιά πληροφορία για τον τρόπο διαχείρισεως των κεφαλαίων στο χαρτοφυλάκιο του και ούτε ποτέ εξηγούσε πως κατόρθωνε να έχει και να δίνει τέτοιες υψηλές αποδόσεις.

Έτσι είναι καιρός να μπούνε νέοι σαφείς και σκληροί κανόνες σχετικά με την διαφανή διαχείριση των επενδυτικών κεφαλαίων και να δοθούν πραγματικές εξουσίες στις αρμόδιες αρχές, για την ουσιαστική παρέμβαση και διόρθωση του ελεγκτικού έργου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Abbott, L.J., Parker, S. and Peters, G.F. (2004), “Audit committee characteristics and restatements: a study of the efficacy of certain Blue Ribbon Committee recommendations”, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, Vol. 23 No. 1, pp. 69-87. Breton, G. και Taffler, R.J. (1993) «Creative accounting and investment analyst response»
- Ashbaugh Hollis, 2004, Ethical issues related to the provision of audit and non-audit services: Evidence from Academic Research, *Journal of Business Ethics* 52: pp. 143-148
- Ana Carvajal, Hunter Monroe, Catherine Pattillo, and Brian Wynter (2009). «Ponzi Schemes in the Caribbean» IMF Working Paper
- Apostolou Barbara A., Hassel John M., Webber Sally A., Sumners Glenn E., “The Relative Importance of Management Fraud Risk Factors”, *Behavioral Research in Accounting*, 2001, Vol. 13, pg 1-24
- Baralexis S. (2004) «Creative accounting in small advancing countries: The Greek case», *Managerial Auditing Journal*, Vol. 19 Iss: 3, pp.440 – 461
- Beasley Mark S., “An empirical analysis of the relation between the Board of Director Composition and Financial Statement Fraud”, *Accounting Review*, October 1999, Vol. 71, Issue 4, pg. 443-465.
- Beidleman C. (1973) «Income Smoothing: The Role of Management», *The Accounting Review* Vol. 48, No. 4, pp 653 - 667
- Bhattacharya U. (1998). «On the Possibility of Ponzi Schemes in Transition Economies» working paper, Indiana University
- Bierstaker James L., Brody Richard G., Pacini Carl, “Accountants’ perceptions regarding fraud detection and prevention methods”, *Managerial Auditing Journal*, 2006, Vol. 21, Issue 5, pg 520-535
- Book “Madoff with the money”. Copyright 2009 by Jerry Oppenheimer. Published by John Wiley and Sons ,Inc., Hoboken, New Jersey and Canada
- Carpenter Brian W., Mahoney Daniel P., “Analyzing Organizational Fraud”,

Internal Auditor, April 2001, Vol. 58, Issue 2, pg 33-38

- Crutchley Claire E., Jensen Marlin R. H, Marshall Beverly B, “Climate for Scandal: Corporate Environments that Contribute to Accounting Fraud”, *Financial Review*, February 2007, Vol. 42, Issue 1, pg. 53-73.
- David Glovin and David Scheer, “Madoff Charged in \$50 Billion Fraud at Advisory Firm” *Bloomberg.com* (11 December 2008)
- Diana B.Henriques, Alan Fewer, (December 20, 2008) ‘Madoff Scheme Kept Rippling Outward, Across Borders’
- Erickson Merle, Hanlon Michelle, Maydew Edward, “Is There a Link between Executive Equity Incentives and Accounting Fraud?”, *Journal of Accounting Research*, March 2006, Vol. 44, Issue 1, pg. 113-143.
- Fearnley Stella, Beattie Vivien A., Brandt Richard, “Auditor Independence and Audit Risk: A Reconceptualization”, *Journal of International Accounting Research*, 2005, Volume 4, No. 1, pg 39 -71
- Giroux Gary, “What Went Wrong? Accounting Fraud and Lessons from the Recent Scandals”, *Social Research: An International Quarterly*, Winter 2008, Vol.75, Issue 4, pg. 1205-1238.
- Gowthorpe C. and Amat O. (2005) «Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation». *Journal of Business Ethics*, Volume 57, Number 1, 55-64
- Hillson William, Pacini Carl, Simason David, Carson James M., Harlett David, “Catching Fraud on The Inside”, *Best Review*, March 2000, Vol. 100, Issue 11, pg 57-58.
- Hunton James E., Bryant Stephanie M., Bagranoff Nancy A., “Core Concepts of Information Technology Auditing”, *Wiley*, 2004, pg 244
- Jackall Robert (2010). «The madoff Affair and the casino economy». *The Hedgehog Review*. Vol. 1 pp. 8-19
- Jarvis C. (2000). «The rise and fall of the Pyramid Schemes in Albania». *IMF staff papers*, Vol. 47 pp 1-158
- Kramer A., Ward T. (2009). «Bernie Madoff “Made Off” with My Investment: Evaluating the Tax Options Available for Victims of Fraudulent Investments» *Tax Options Available for Victims of Fraudulent Investments Volume 8 Issue*

2 2009

- Krogstad, Jack L., Ridley, Anthony J., Rittenberg, Larry E., “Where we ‘re going”, *Internal Auditor*, October 1999, Vol.56, No.5, pg26-33
- Lendez Anthony M. and James J. Korevec (1999), «How to prevent and detect Financial Statement Fraud», *Journal of Corporate Accounting and Finance*, Vol.11 No.1, Pages 47-54
- Lynford Graham and Jean C. Bedard (2003). «Fraud Risk and Audit Planning». *International Journal of Auditing* vol. 7: 55–70
- Lennox C. (2005), «Audit quality and executive officers affiliations with CPA firms», *Journal of Accounting and Economics*, vol.5, issue 2, pp. 201-231
- *Managing the Business Risk of Fraud – A Practical Guide* (2008), the Institute of Internal Auditors, the American Institute of Certified Public Accountants and the Association of Certified Fraud Examiners.
- Morton S. (1993). «Strategic Auditing for Fraud» *THE ACCOUNTING REVIEW* Vol. 68, No. 4 pp. 825 – 839
- Norman Carolyn Strand, Wier Benson, Achilles Wendy W., “Can Ethical Position Contribute to Our Understanding of Fraud Detection?”, *Journal of Theoretical Accounting Research*, 2008, Vol. 4, Issue 1, pg 135-164
- Porter David (2003), «Insider Fraud: Spotting the Wolf In Sheep’s Clothing, *Computer Fraud and Security*», Volume 2003, Issue 4, April 2003, pages 12-15.
- Spathis T. Ch. (2003). «Audit Qualification, Firm Litigation, and Financial Information: an Empirical Analysis in Greece», *International Journal of Auditing*, Vol. 7, pp 71–85.
- Spathis, Ch. (2002), ‘Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece’, *Managerial Auditing Journal of Auditing*, Vol.17 No.4, pp.179-191.
- Swanson Dan, “Setting long-term goals for internal audit”, *CMA Management*, June/July 2007, Vol. 81, Issue 4, pg 19-21
- Turner J., Mock T., Sirvastava R. (2003). «An Analysis of the Fraud Triangle». Working Paper. University of Southern California.
- Wolfe D., Hernanson D. (2004). «The Fraud Diamond: Considering the Four

Elements of Fraud». THE CPA JOURNAL vol.1 pp. 38-42

- Wells Joseph T., “Occupational Fraud and Abuse”, *Obsidian Publishing Co.*, 1997
- Wells Joseph T., “Why Employees Commit Fraud”, *Journal of Accountancy*, February, 2001, Vol. 191, Issue 2, pg 89-91
- Ζοπουνίδης Γ. (2009). «Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων», εκδ. Κλειδάριθμος, Αθήνα.
- Καζαντζής Χ. (2006). «Ελεγκτική και εσωτερικός έλεγχος», *Business Plan*, Αθήνα
- Σπαθής Χ. (2002). «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων». *Λογιστής*, no 570, σελ.1286-1294
- Στελλάκης Π. (2008). «Ξέπλυμα χρήματος: Η ελεγκτική εργασία, η συνεργασία των ελεγκτών με τους υπεύθυνους συμμόρφωσης και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται». Working Paper
- Σώμα Ορκωτών Λογιστών(1989), «Ελεγκτικές Οδηγίες Νο 1-12 της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ελεγκτών» , Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών Τεχνικό γραφείο.
- Ταχυνάκης Π. 1999, Η Επαγγελματική Ανεξαρτησία του Ορκωτού Ελεγκτή-Λογιστή, Τιμητικός τόμος για την καθηγήτρια Λίτσα Νικολάου-Σμοκοβίτη, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τόμος ΙΙ, σελ. 1705-1712
- Τσακλάγκανος Α. (2005). «Ελεγκτική». Εκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη.